БӨГҮН — КОММУНИСТИГ СУББОТНИК

Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 92 (10077) | 1976 чылдың апрель 17, суббота | 1925 чылда үндезилеттинген | Өртээ 2 көп.

СЭКП-ниң XXV съездизиниң шиитпирлерин — амыдыралга!

КЫЗЫЛ ТУКТАР ТИИЛЕКЧИЛЕРДЕ

СЭКП Улуг-Хем райкомунуң бюрозунуң болгаш район Совединиң күүсекчи комитединиң каттышкан хуралынга үлетпүр бүдүрүлге черлеринин, садыг организацияларының, ажыл-агыйларның, фермаларның, хойжу бригадаларның аразында социалистиг чарыштың бирги кварталда түңнелдерин чугаалажып көргеш, тиилекчи болган күш-ажылчы коллективтерге партия райкомунуң, райкүүскомнуң, профэвилел чөвүлелиниң болгаш ВЛКСМ райкомунуң шилчиир кызыл туктарын тывыскылаан.

Районнуң ажыл-агыйының кол адыры — мал ажылы, ынчангаш малдың продуктуларын бүдүрерин болгаш күрүнеге садарын көвүдедир база малдың баш санын өстүрер талазы-биле мал ажылдакчылары эрткен үш айларда чедиишкинниг ажылдаанын демдеглээн. Совхозтарның аразында чарышка «Улуг-Хая» совхозтуң ажыл-ишчилери бедик көргүзүглерлиг болуп, кварталда сүт садарының планын немелдези-биле кады 136,8 хуу, эътти—301 хуу күүсеткеш, бирги черни алган. Ол ажыл-агый күрүнеге эът садарының чартык чыл планын күүсеткен.

Совхозтарда сүт-бараан фермаларының аразында чарышка «Улуг-Хая» совхозтуң Арыг-Бажы фермазының коллективи тиилекчи болган. Ол коллектив эрткен үш айларда бир инекке онаапштыр 316 кг сүттү саап алган болгаш сүттү бүдүрериниң база садарының талазы-биле планын күүсеткен. Ынчангаш ол фермага шилчиир Кызыл тукту хевээр арттырарын шиитпирлээн. «Күш-ажылдың хостуу» совхозтуң Оймак фермазының коллективи эки ажылдаан.

Районнуң ажыл-агыйларында 21 хойжу бригадалар ажылдап, тус-тус бригадаларның болгаш хойжуларның аразында чарыш калбарган. Хойжу бригадалар талазы-биле «Ак-Туруг» совхозтуң Кызыл-Даг салбырында А. Тыкыпың удурткан бригадазы бирги кварталдың түңнели-биле төрүүр чүс хойга онаапштыр 89 хураганны камгалап алгаш, тиилекчи болган.

«Көдээ тудуг» трестиң кожуп чоруур механизастаттынган 586 дугаарлыг колонназының коллективи квартал планын 109,6 хуу, боттарының күжү-биле кылыр ажылдарны —110,6 хуу, ажыглалга киирер шөлдү —142,3 хуу күүсеткеш, тудуг организацияларының аразында чарышка бирги черже үнген.

Районнуң садыг организацияларының аразында чарышка «ҮТКА 25 чылы» совхозтуң ажылчын кооперациязы тиилекчи болуп, тукту алган. Үлетпүр бүдүрүлге черлеринден районнуң харылзаа бөлдүрү эки ажылдап, дээре түңнелдерлиг болган.

Бирги кварталдың түңнели-биле чедиишкинниг ажылдаан коллективтерге партия райкомунуң, райкүүскомнуң шилчиир кызыл туктарын тус-тузунда тывыскылаан.

Д. АРАКЧАА.

Колхозтарның эвилел чөвүлелиниң хуралы

Оңгу беш чылда көдээ ажыл-агый продукциязын бүдүрерин болгаш күрүнеге садарын көвүдедир талазы-биле СЭКП-ниң XXV съездизиниң шиитпирлерин амыдыралга боттандырар дугайында хемчеглерни Колхозтарның эвилел чөвүлелиниң апрель 14-те Москвага болган хуралынга чугаалажып көрген. Илеткелчи — ССРЭ-ниң көдээ ажыл-агый министри В. К. Месяц болгаш сапал бергеннер көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезиниң ажыктыын болгаш продукцияның шынарын бедидериниң курлавырларын тодарадып чугаалааннар.

Тараа чылдазын көвүдедиринче болгаш ооң шынарын бедидеринче онза кичээнгей салдынган. Ол сорулга болза тарылгаларның тургузуун болбаазырангайжыдарының, чер ажылының культуразын бедидеринге, үрезин ажылын улам экижидеринге, чаа-чаа продуктулуг сорттарны болгаш гибридтерни нептередиринге, чемишчидилгелерни болгаш мелиорастыг черлерни улам ажыктыг ажыглаарынга үндезилээш шиитпирлеттинер ужурлуг.

Колхозтарның эвилел чөвүлели ол чөвүлелдиң даргазынга ССРЭ-ниң көдээ ажыл-агый министри В. К. Месяцты соңгаан.

(СЭТА-ның корр.).

Хову турлагларындан

ЛОЗУҢНАРНЫ ЧААРТЫР

Таңды районунуң барык бүгү ажыл-агыйлары апрельдиң баштайгы чартыында-ла часкы хову ажылдарын эгелээн. Ажыл-агыйларның механизаторлары хөрзүнде ам дээрезинде бар шыкты чогуур үезинде базырар дээш болдунарла аргаларны ажыглап, чер илиирттээшкинин калбарты берген.

Тус-тус ажыл-агыйларның удуртукчулары, партия, профэвилел, комсомол организациялары часкы хову ажылдарында ажылдап турар кижилерниң бедик бүдүрүкчүлүг ажылдаарынга, культурлуг дыштанырынга бүгү талалыг таарымчалыг байдалдарны тургузар, оларның аразынга чарышты калбартыр, кижи бүрүзүнүң кылган ажылын түңнеп үндүрер, чарыштың материалдыг болгаш моральдыг идиг беришкиннерин калбаа-биле ажыглаар хүлээлгелиг болгай.

Ындыг турбуже бо районнуң чамдык ажыл-агыйлары механизаторларның чурттап турары хову турлагларынче эки кичээнгей салбайн турар.

...Тока аттыг совхозтуң Кулузун салбырының № 2 хову бригадазы. Турлагны шимеп каастаавы, даштындан көөрге, эки-ле. Чаа лозуңнар астынган, социалистиг чарыштың негелделерин ажылдап кылган. Ынчалзажок кымның канчаар ажылдап турарының, механизаторларның аразында чарыштың дугайын көскү агитацияда чырытпайн турар. Ону харылаар кижи-даа тускайлаттынмаан.

Бригадир эш С. Иванов-биле чугаалажы бердивис.

— Турлагны боттарывыс чугайлап, дерип алдывыс. Ынчалзажок чедир кылдынмаан чүүлдеривис хөй. Столоваяда улус олурар сандайлар чедишпес. Оолдар туруп алгаш чемненип турарлар. Учетчик кижини (чолаачылап турган А. Шойлааны) чаа чорутту. Агрономувус шуут чок, салбыр агрономунга ажылдаар кижи тывылбаанындан бээр үш чыл четкен. Апрель эгезинден бээр 1800 га черниң шыгын базырдывыс. Ам-даа ол хире чер арткан. Чогум кажан, кайы шөлге, кандыг культураны чажып кириптеривис билдинместир—деп, ол чугаалады.

Бо бригадада четпестер хөй. Илиирлер чедишпезинден үш трактор ажыл чок анаа турар. Бир эвес олар бо айның эгезинден ажылдаан болза бригада шык базырышкынын доозуптар аргалыг турган. Чүге дээрге бир агрегат хүнде 60 га черниң шыгын базырар нормалыг. Ынчаар санап кээрге, үш трактор эрткен он хонукта барык 1800 га черниң шыгын базырыптар аргалыг турган. Сеялкага ажылдаар кижилер ам-даа четтелеттинмээн.

Чем белеткээр, чунар-бажың изиндер кургаг ыяш ам-даа чок.

Мындыг хевирлиг четпестер өске-даа бригадаларда бар. ССРЭ-ниң 50 чылы аттыг совхозтуң № 1 бригадазын ап көрээлиңер. Бо бригадада күш-ажылды организастааны эки, бүгү техника шөлде ажылдап турар. В. Лисовский, М. Хоружин, Б. Досов дээш, оон-даа өске механизаторлар хүнде бүдүн чартык норманы күүседип турар. Маңаа шык базырышкынны эгелээнинден бээр он хонук чедип турар. Ынчалзажок бригада кежигүннериниң ажылының түңнели база-ла көскү агитацияда чырыттынмайн турар. Оларны чүге чаартпаан дугайын бригадир эш А. Астаховтан айтырарывыска,

— Парторг эккээр болган чүве. Удавас чедип кээр боор—деп харылады.

Район организациялары хову турлагларының шимелдедерилгезинче, лозуңнарны чаартырынче кичээнгей салыры негеттинип келген.

С. МААДЫ.
«Шынның» тускай корр.

ЧУРУКТА: ССРЭ-ниң 50 чылы совхозтуң мурнакчы механизаторлары, Ленин орденниң эдилекчизи В. Лисовский (солагай талазында) биле М. Хоружинниң сүмележип турары. Олар нормазын доктаамал ажыр күүседип турар.

КҮШ-АЖЫЛЧЫ БАЙЫРЛАЛ

Ынак баштыңчывыс В. И. Ленинниң төрүттүнген хүнүнге таварыштыр коммунистиг субботникти эрттирери совет чоннуң чаагай чаңчылы болган. Баштайгы коммунистиг субботниктерниң эгелээн үезинден тура, дыка хөй чылдар эрткен. Ынчап коммунистиг субботникти миллион-миллион кижилерниң массалыг чаа шимчээшкинин үндезини болур деп, В. И. Ленинниң демдеглээнин амыдырал долузу-биле бадыткаан.

Коммунистиг субботниктер кайгамчыктыг күш-ажылдың бедик бүдүрүкчүлүг байырлалы апарганы совет кижилерниң патриотчу болгаш энтузиастыг сорук кириишкинниң херечизи. Эрткен чылын коммунистиг субботникке бүгү чурттан 140 миллион кижи киришкен болгаш ол хүн 740 миллион рубльдиң продукциязы бүдүрттүнген.

Субботникте ажылдап алган акша-хөреңги ажылчы чоннуң күзелин ёзугаар совет кижилерниң чаагай чоруун бедидеринге, чоннуң өөредилгезинге, кадык камгалалынга чарыгдаттынып турар болгай.

ССРЭ-ниң Медицина эртемнер академиязының онкология аарыгларын шинчилээр төвүнүң тудуу Москва хоорайда доостурунга чоокшулаан. Ооң тудуунга 1969 чылда коммунистиг субботникте чоннуң ажылдаан акшазын киирген. 1970 чылда Владимир Ильичиниң төрүттүнген хүнүнден бээр 100 чыл болганынга тураскаатаан кызыл субботник хүнүнде ажылдаан акша-хөреңгиниң дузазы-биле школаларны, профессионал-техниктиг училищелерни, уруглар эмнелгелерин, акушерствонуң болгаш гинекологияның Бүгү-эвилел эртем-шинчилел институдунуң комплекизин тудуп турар.

«Социалистиг чарышты хөгжүдери болгаш бүгү талалыг деткиир — бистиң ниити лозуңувус ол» деп, партияның XXV съездизинге СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары эш Л. И. Брежнев чугаалаан. Коммунистиг партияның XXV съездизиниң төөгүлүг шиитпирлерин амыдыралга боттандырары дээш Бүгү-эвилелдиң социалистиг чарыжының калбарганы-биле бо чыл онзагай.

В. И. Ленинниң төрүттүнген хүнүнден бээр 106 чыл болурунга тураскаатаан коммунистиг субботникти апрельдиң 17-де эрттирер дугайында патриотчу эгелээшкинни Москва-Сортировочная депонуң болгаш Москваның оон-даа өске мурнакчы бүдүрүлгелериниң коллективтери үндүрген.

Москвачыларның ол патриотчу эгелээшкинин бистиң республиканың дыка хөй ажыл-ишчи коллективтери, оон иштинде Каа-Хемниң хөмүр-даш разрезиниң, Кызылда даараныга фабриказының, № 3 АТБ-ниң, «Революцияның чалбыыжы» совхозтуң коллективтери, партияның XXV съездизиниң делегады А. И. Ельпованың удуртканы шеверлекчилер бригадазы ниити-биле деткээн.

СЭКП Тыва обкому болгаш Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлели ол коллективтерниң инициативазын деткип, коммунистиг субботникти эрттирериниң талазы-биле республика штавын тургускан болгаш партия, совет, профэвилел, комсомол организацияларынга, ажыл-агыйларга, бүдүрүлгелерге коммунистиг субботникти бедик деңнелге эрттирерин дааскан.

Республиканың ажылчы чоннарының хөй санныг митингилеринге, хуралдарынга кызыл субботник хүнүнде бедик бүдүрүкчүлүг ажылдаарын шиитпирлеп турган. Хоорайларның, районнарның, үлетпүр бүдүрүлге черлериниң, албан организация черлериниң субботник штабтары чеже ажыл кылдынарын баш бурунгаар тодараткан. Бөгүн коммунистиг субботникче бистиң республикада 120 муң хире ажылчыннар, албан-хаакчылар, колхозчулар, студентилер, сургуулдар болгаш өөреникчилер бедик көдүрлүүшкүн-биле үнген. Олар ниитизи-биле 170 муң рубльдиң продукциязын бүдүрер болгаш ажылдап алган акшадан 150 муң рубльну оңгу беш чылдың фондузунче шилчидер.

Бөгүн кызылчылар хоорайның чылдыга шугумунуң тудуунга, тудугнуң оон-даа өске чугула объектилеринге, хоорайны погааннчыдарынга, чаагайжыдарынга демниг ажылдаар.

Партияның төөгүлүг XXV съездизиниң шиитпирлеринге улам сорук кирген ак-довуракчылар бо чылын субботникти бедик бүдүрүкчүлүг ажылдаарының болгаш эки шынарлыг продукцияны бүдүрериниң лозуңу-биле эрттирерлер. Ында коммунистиг субботниктиң фондузу 10 хонук бурунгаар ажыттынган. «Тыва даг-дугү» комбинаттың ниити эолчээниң Бүгү-эвилел ужурдузалыг чугула тудуунда апрельдиң 16-га чедир безин 1500 кижи субботникке киржип ажылдаан.

Улуг-Хем районунуң дыка хөй ажыл-ишчилери Чаа Шагаан-Арыгның, Чаа Чаа-Хөлдүң тудугларында боттарының үлүг-хуузун киириштирген.

Республиканың колхозтарындан, совхозтарындан 25,3 муң ажыл-ишчилер кызыл субботникче чаңгыс кижи дег демниг үнген. Оларның хөй кезии часкы хову ажылдарынга, тудугларга, мал кажааларының тудуунга, малга чем сөөртүлгезинге киржир.

Көдээ ишчилерниң бөгүн кылганы ажыл-ижинде күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү эрткен чылдаазындан 23,7 хуу бедик болур. Олар беш чылдың фондузунга 42 муң рубльди киирер. Ол дээрге эрткен чылдаазындан 5,2 хуу хөй-дүр.

Ынчангаш бо коммунистиг субботник — Тываның ажылчыларының Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының төөгүлүг XXV съездизиниң өндүр улуг шиитпирлерин амыдыралга чедиишкинниг боттандырарынга быжыг бүзүрелдиниң база бир бадыткалы болур.

Т. НОРБУ,
Коммунистиг субботниктиң республика штавының начальниги.

РОССИЯНЫҢ СОВЕТ ФЕДЕРАТИВТИГ СОЦИАЛИСТИГ РЕСПУБЛИКАЗЫНЫҢ РАЙОННАР (ХООРАЙЛАР) УЛУС СУДТАРЫНЫҢ УЛУС СУДЬЯЛАРЫНЫҢ СОҢГУЛДАЛАРЫНЫҢ ТҮҢНЕЛДЕРИНИҢ ДУГАЙЫНДА

ДЫҢНАДЫГ

Соңгулдаларның түңнелдериниң дугайында сан-түңну РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң автономнуг республикаларның Дээди Советтериниң Президиумнеринден, ажылчы чоннар депутаттарының край, область, Москва болгаш Ленинград хоорай Советтериниң күүсекчи комитеттеринден алган материалдарын ёзугаар парлаан.

Россияның Совет Федеративтиг Социалистиг Республиказының девискээринге районнар (хоорайлар) улус судтарының улус судьяларының ээлчегниг соңгулдалары 1976 чылдың апрель 11-де болуп эрткен.

Соңгулда кампаниязы Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының XXV съездизиниң шиитпирлериниң болдурганы политиктиг болгаш күш-ажылчы улуг көдүрлүүшкүнүң байдалынга, Россия Федерациязының ажылчы чоннарының СЭКП Төп Комитедин болгаш Совет чазакты долгандыр улам сырый каттышканының болгаш чаңгыс эптиниң көргүзүү болуп эрткен.

Соңгулдаларны чорудары-биле соңгулданың 91533 участок комиссияларын тургускан, оларның ажылынга 763747 кижи, ооң иштинде 358255 ажылчыннар болгаш колхозчулар, 427264 партия кежигүнү эвестер киришкеннер.

Улус судьяларының соңгулдаларының түңнелдериниң дугайында автономнуг республикаларның Дээди Советтериниң Президиумнеринден, ажылчы чоннар депутаттарының край, область, Москва болгаш Ленинград хоорай Советтериниң күүсекчи комитеттеринден РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунга келген материалдарга үндезилээш, РСФСР-ниң районнар (хоорайлар) улус судтарының улус судьяларының соңгулдаларынга соңгукчулар данзызынга кирген соңгукчуларның 99,97 хуузу бадылаашкынга киришкен деп санаан.

Бадылаашкынга киришкен соңгукчуларның 99,82 хуузу улус судьяларынга кандидаттар дээш бадылаан.

Ажылчы чоннарның хөй-нитти организацияларының, ниитилелдериниң, хамаатыларның ниити хуралдарының депшиткени болгаш ажылчы чоннар депутаттарының район, хоорай Советтериниң күүсекчи комитеттериниң бүрүткээни улус судьяларынга бүгү кандидаттар бадылаашкынның эң хөй кезиин алганын бадылаашкынның түңнелдери көргүскен.

РСФСР-ниң районнар (хоорайлар) улус судтарынга ниитизи-биле 5545 улус судьялары соңгуткан. Оларның аразында: 1231 кижи азы 22,2 хуузу эң баштай соңгуткан, херээженнер 2008 кижи азы 36,2 хуу болган.

Улус судьяларының соңгулдалары РСФСР-ниң Конституциязынга, РСФСР-ниң суд тургузуушкунунуң дугайында Хоойлузунга болгаш РСФСР-ниң районнар (хоорайлар) улус судтарынга соңгулдалар дугайында Дүрүмге шыңгыы дүүштүр чоруттунган.

АЛДАРЛЫГ ОРУК-БИЛЕ

Москва-Сортировочная демир-орук депозунче кирер эжик бажында «В. И. Лениниң улуг эгелээшкин деп адааны баштайгы коммунистиг субботниктер маңаа 1919 чылдың апрель 12 болгаш май 10-да болган» деп сиилбип бижээн. Демир-орукчуларның ол алдарлыг маадырлыг чоруун чон кажан-даа утпас.

Эң баштайгы субботникке он беш-ле кижи—он үш коммунист болгаш оларга эп-сеткил каттыштырып турган ийи кижи киришкен. Он беш эгелекчилерни депонуң комиссары слесарь Иван Ефимович Бураков удуртуп турган. Партия Төп Комитеди ынчаарда «революсчу ёзу-биле ажылдаар» деп кыйгырыг салырга, олар боттарының чүрээниң албадалы-биле соок цехке даңны атсы ажылдаары-биле артып калганнар. Ажылы дээш төлевир албайн, халаска ажылдап артканнар. Олар фронтуже чорудар шериг эшелоннарга паровозтар септеп бээри-биле артканнары ол. Цехке соок бооруңдан аңгыда чырык база чедишпес турган.

Москваның демир-орукчуларының үлегерин эдергеннер хөй болган. Субботниктерни өске бүдүрүлгелерге база эрттирип турар апарган. 1920 чылдың май 1-де бүгү күш-ажылчы Россияга субботник-маёвка болуп эрткен. Кремльдиң девискээринден тудуг материалдарын аштап арыглаарынга кремль курсантылары-биле катай В. И. Ленин база киришкен. Май 2-ниң эртенинде «Первомайский субботник» («Май биринин субботниги») деп солуннуң үндүрүлгези болган. Ол солуңга В. И. Ленин «Москва—Казань демир-оруунга баштайгы субботниктен Бүгү-россия субботниги — маевкага чедир» деп чүүлдү бижээн. «Бистиң субботниктеривис чаңгыс-ла чыл иштинде кедергей хөрзи базымны кылган... Субботниктерни каш-даа чылдар иштинде, он-он чылдарда ажыглаары-биле, оларны хөгжүдери, нептередири, экижидери болгаш амыдыралдың чуруму болдурары-биле ажылдаар бис. Коммунистиг күш-ажылдың тиилелгезинге чедер бис» деп, Владимир Ильич бедик көдүрлүүшкүн-биле бижээн.

Совет эрге-чагырганың баштайгы чылдарында ажылчын аңгының революсчу эгелээшкини-биле тывылган бирги субботниктерниң чалбыыжы бүгү улустуң социалистиг чарыжынче шилчээн. Баштайгы беш чылдарда шалыпчы бригадалар болгаш стахановчуларның шимчээшкини, эң баштайгы субботниктиң тывылган чери — демги-ле Москва-Сортировочная депога 1958 чылда эгелээн күш-ажылдың коммунистиг ёзу-биле көөрү дээш шимчээшкин (ам ында 50 ажыг миллион кижи киржип турар), оңгу беш чылда «Экономиканы болгаш улустуң чаагай чоруун өстүрер дээш бүдүрүлгениң ажыктыын, ажылдың шынарын бедидер!», «Шынарның беш чылынга — ажылчын магадылал» деп лозуңнар-биле калбарган миллион-миллион кижилерниң чарыжы — бо дээрге бистиң Төрээн чуртувустуң улуг эгелээшкинден бээр эрткен улуг оруунуң үе-чадалары-дыр.

Коммунистиг субботниктер дыка калбак нептерелдиг болган. Чүгле эрткен чылгы субботникке 140 миллион кижи киришкен!

Баштыңчының төрүттүнгенинден бээр 106 чыл болурунга тураскаатаан күш-ажыл байырлалының бүдүүзүнде СЭТА-ның корреспондентизи улуг эгелээшкинниң эгезин салган черге чораан. Москва-Сортировочная депонуң цехтеринде ажыл-иш хайнышкынныг. Коллектив 1961 чылдың январьдан бээр коммунистиг күш-ажылдың бүдүрүлгези деп бедик атка төлептиг боор турар. Чаа техниканы билдилиг шиңгээдип алыры-биле мында ажылчыннар өөренип турарлар, оларның дуржулга солчулгазын үргүлчү организастап келген. Мында чүгле коммунистиг күш-ажыл школаларында барык муң кижи өөренип турар. Чүс-чүс аныяк ажылчыннар кежээки ортумак школаларда, тускай ортумак болгаш дээди өөредилге черлеринде өөренип турар.

Депонуң профэвилел комитединиң даргазы А. К. Мамаевтиң чугаалап турары болза:

— Күш-ажылдың байырлалынга киржиринге коллектив белен. Субботник үлүүнге киир ажылдаары бисте чаңчыл болганы-биле шагда-ла эгелээн. Кемнаттынган электроэнергияның күсели-биле халас рейсти февраль 24-те кылган. Партияның XXV съездизиниң ажыттынган хүнүнде «Күш-ажылчы Москва—БАМ» деп девизтиг Москва — Лена маршруттуг комсомолчу эстафетаның поездизи Москва-Сортировочная станциядан үнүпкен. Оңгу беш чылдың баштайгы айларында субботник үлүүнге бистиң коллектив муң-муң киловатт-шак электроэнергияны, 15 тонна дизель одаар чүүлүн камнаан. Апрель 17-де чеди локомотивти болгаш чүък көдүртүр бир кранны септээр бис. БАМ-че база бир аар составты чорудар бис.

Ленинчи субботникте бүгү чурт ажылдаар. Партияның XXV съездизиниң шиитпирлеринге хей-ат кирген улустуң көдүрлүүшкүнү-биле бо чылгы субботник онзаланып турар. Кызыл субботада коллективтер күш-ажылдың эң бедик бүдүрүкчүлүүн чедип алыр дээш, камнааны энергокурлавырлар болгаш материалдар-биле ажылдаар.

партийжи • информация

ЧАРЫШТЫ ТҮҢНЭЭН

Ажыл-агыйлар, хойжу бригадалар, сүт-бараан фермаларының аразында бо чылдың бирги кварталында социалистиг чарыштың түңнелин СЭКП Тес-Хем райкомунуң бюрозу болгаш райкүүскомнуң хуралынга чугаалажып көрген.

Районнуң ажыл-агыйлары, фермалары болгаш хойжу бригадалары бирги кварталда чедиишкиннинг ажылдаанын ааа демдеглээн. Эрткен чылдың бирги кварталынга деңнээрге 211 центнер эътти хөйнү бүдүрген, Күрүнеге эът садарының планын 123,6 хуу, сүттүүн — 214 хуу күүсеткен. Ылаңгыя «Чодураа» колхозтуң бээзы-ишчилери эки ажылдааш, эът, сүт садар планнарын ажыр күүсеткен. Ажыл-агыйлар эът садарының планын эрткен чылдың бо үези-биле деңнээрге 6-дан 25 хуу чедир көвүдеткен.

Ажыл-агыйларның малдың чаш төлүн камгалап ап турары эрткен чылдындан эки. Бо талазы-биле «Чодураа» колхозтуң № 1, 3 хойжу бригадаларының, «Ак-Эрик» колхозтуң № 2 хойжу бригадазының малчыннары эки түңнелдерни чедип ап турар. «Чодураа» колхозтуң хойжулары М. Сувандии 105, И. Данзурун 102, «О-Шынаа» совхозта В. Аракчаа 100, «Ак-Эрик» колхозта Л. Дарган 94, А. Бызаакай төрүүр чүс хойдан-на 97 хураганны камгалап алган.

«Ак-Эрик» колхозту бирги кварталда ажыл-агыйлар аразында социалистиг чарыштың тиилекчизи деп райком бюрозу болгаш райкүүскомнуң хуралы санаан. Бо ажыл-агыйга партия райкомунуң болгаш райкүүскомнуң шилчиир Кызыл тугун база 100 рубльди тыпсыр деп шиитпирлээн. Бо ажыл-агый эрткен чылдың бирги кварталынга деңнээрге малдың баш саныи чүзүн аайы-биле көвүдеткен. Күрүнеге эът, сүт садарының планын ажыр күүсеткен, малдың чаш төлүнүң өлүп хорааары эвээжээн. Хойжу бригадалар аразында чарышка тиилекчи болган «Ак-Эрик» колхозтуң № 2 хойжу бригадазынга (бригадири О. Эрендей) болгаш фермалар аразында чарыштың тиилекчизи—Хараал-Тей сүт-бараан фермазынга шилчиир Кызыл туктарны база акша шаңналдарын тыпсырын шиитпирлээн.

Үлетпүр, тудуг, орук болгаш харылзаа, райпо коллективтериниң бирги кварталда чедиишкиниг ажылдаанын хуралга база демдеглээн. Бо организацияларның аразында чарышка районда чоннуң амыдырал хандырылга комбинады тиилекчи болган.

Ынчалза-даа «Ак-Эрик» колхозта, «Тес-Хем» совхозта малдың эъдин екладка дужаары көвүдеп турар. Ортеп, Улуг-Күзег СБФ-лери сүт саалдазын эрткен чылдап кудулатканын болгаш малчыннар ортузунга политмассалыг ажылда бар четпестерин райком бюрозу болгаш райкүүскомнуң хуралынга шыңгыы сайгарып көрген. Ол четпестерни чайладырынче угланган доктаалды хүлээп алган.

К. КУУЛАР.

ЧЕР АЖЫЛЫНЫҢ АЖЫКТЫЫН БЕДИДЕР ДЭЭШ

Кодээ ажыл-агыйл ажылдакчыларының кол сорулгазы болза, кодээ ажыл-агыйл бүдүрүлгезиниң улам ындайгы өзүлдезин болгаш туруштуг болурун хандырары, чер болгаш мал ажылының ажыктыг чоруун бүгү тала-биле бедидери, чоннуң аъш-чемге, үлетпүрнүң чиг-эътке херегцелин долу хандырары, кодээ ажыл-агыйл продуктуларының эргежок чугула күрүне курлавырларын тургузары болур дээрзин «1976—1980 чылдарда ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйлын хөгжүдериниң кол угланыышкыннарында» айыткан.

Тараа, мал чеми культуралар, картофель болгаш ногаалар бүдүрерин көвүдедири бистиң бүгү ажылывыска кол чүүл боор артпышаан. Ындаңгаш бо сорулганы шиитпирлээрде тарылга шөлдериниң структуразын сайзыраңгайжыдып, бедик дүжүттү өстүрери, органиктиг болгаш минералдыг чемишчидилгелерни ажыктыг ажыглаары, тарылганы суггаттыг черлерге колдуу тарыыры, агротехниканы эккижидери чижектиг чугула ажылдарны чорудар апаар.

Оңгу беш чылдың баштайгы чылының дүжүдүн магадылап, хову ажылдарын калбартыр үе келген. Тарылгага бүгү-ле чүве белен бе деп эң чугула, эң солчаарладып болбас айтырыг тургустунуп турар. Техника септелгезинде, үрезин арыглаашкынында, азы чемишчидилгелер сөөртүлгезинде—кайда-даа ажылдап турар болза, кодээ ишчи бүрүзү часкы хову ажылдарынга канчаар белеткенгенин сөөлгү катап хынаар өй келген.

Сөөлгү медээлерни болгаш чер-черге чоруткан хыналдаларны өзугаар алырга, дыка хөй ажыл-агыйларның механизаторлары хову ажылдарынга эки белеткенген. Кодээ ажыл-агыйл техниказын 1976 чылдың часкы хову ажылдарынга чогуур үезинде белеткээр дээш социалистиг чарыштың эгелекчилери—«Кызыл тараачын», СЭКП-ниң XXII съездизин аттыг совхозтарның болгаш Чөөн-Хемчикте «Искра» колхозтуң механизаторлары хову ажылдарынга кирер тракторларның болгаш кожуут машиналарының септелгезин эрте дооскан. Каа-Хемде «Коммунизмче орук», «Тиилелге» колхозтар, «Сүт-Хөл» совхоз болгаш өске-даа чамдык ажыл-агыйлар техника септелгезин доозуп турар.

Колхозтар болгаш совхозтар бо чазын 155 муң гектар черни удур чарып, тарылга чорудар. Ындыг турбуже чамдык ажыл-агыйлар техника септелгезин коңчуг шүшпең чорудуп турар. Республикада шиитизин-биле янзы-бүрү маркаларның 200 хире тракторлары, андазыннарының болгаш сеялкаларның 30 хире хуузу ам-даа чедир септеттинмээн. Техника септээр талазы-биле «Бай-Тал», «Шекпээр», «Торгалыг», «Ак-Туруг», «Кара-Хаак», «Совет Тыва» совхозтар хожудап турар. Хожудаашкынының кол-ла чылдагааны—септекчилерниң күш-ажылын багай организастап турары, мастерскаларның ажылын шыңгыы контрольдавайн турары. Тес-Хем, Улуг-Хем, Чөөн-Хемчик районнарның ажыл-агыйлары часкы шык базырыышкынын этелей берген бо хүннерде тарылгага кирер техниканы ам-даа септеп дооспаан чорук хожудап турар ажыл-агыйларның удуртукчуларын дүвүредир ужурлуг.

Үрезин арыглаашкынында, ону күрүне курлавырындан четчелеп алырында улуг четпестер бар. Республикада бүгү үрезиннериң 12 хуузу тарыыр шынарынга чедир арыглаттынмаан, оон иштинде бокчамныг үрезин эвээш эвес. Кызыл, Эрзин, Тес-Хем районнарның колхозтары, «Чыраа-Бажы» «Алдан-Маадыр», «Бай-Тал», «Совет Тыва», Тока аттыг совхозтар үрезиннерин четпес белеткээн.

Өвүр, Чөөн-Хемчик, Улуг-Хем, Тес-Хем районнарның ажыл-агыйларында үрезин чедишпес. Республикада 59 ажыл-агыйдан чүгле 18-и үрезин-биле бүрүн хандыртынганы ааа чижек болур. Бай-Тайганың «Кара-Хөл», Мөңгүн-Тайганың «Малчын» колхозтарында болгаш «Торгалыг» совхозта үрезин коңчуг эвээш. Эрткен чылдың агаар-бойдузунуң берге болганын барымдаалааш, колхоз, совхозтарга четчир санныг үрезин фондузун күрүне берген, ынчалза-даа үстүнде ажыл-агыйларның удуртукчулары үрезин сөөртүп алырын саададып турар. Күрүне фондузундан алыр үрезинниң 50 хире хуузу ам-даа алдынмаан, а оларны арыглаар, хоранаар дээш ажыл хөй болгай.

Республиканың колхозтарынга болгаш совхозтарынга ам-даа 3 муң тонна хире картофель үрезини херек боор турар. Ону чоңдан садып ап, четчелээр талазы-биле ажылдарны бичии-даа саадатпайн организастаарын үе дадаштырып келген. Хову турлагаларынга механизаторларның ажылдап, чурттаарынга таарымчалыг байдалды дыка хөй ажыл-агыйлар ам-даа чедир тургуспаан.

Моон алгаш көөрге, хову ажылдарын калбартырынга чедир хөй чүүлдерни кылыры негеттинип турар. Организастыг хөй айтырыгларны шиитпирлеп, бүгү-ле чүвени база катап хынап, ажылчын планны улам тодарадыры, курлавырларны ылавылаары чугула апарган. Хову турлагларын дерир, садыг, чемнепилгени организастаар, бедик бүдүрүкчүлүг ажылдаарынга таарымчалыг байдалдарны тургузар херек.

Бо талазы-биле Саратов областа Краснокутск районнуң 16 хову-трактор бригадаларының бригадирлериниң областың чер ажылдыгларынга кыйгырыын нептередири чугула, ону бо чылдың март 23-те үнген «Сельская жизнь» солунда парлаан. Ажыл-агыйл бүрүзү механизаторларның ажылдаарынга эргежок чугула бүгү таарымчалыг байдалды тургузарын, а механизаторларның ааа ажыл-иш-биле харылзаарын ында айыткан. Бо инициатива бистиң тараажыларывыстың ортузунга деткимчени база алган турар ужурлуг.

Бо чылын колхозтар болгаш совхозтар 250 муң тонна тарааны, 18 муң тонна картофельди, 9 муң тонна ногааларны, 150 муң тонна сигенни бүдүрүп белеткээр, 520 муң тонна силос массазын салыр хүлээлгелиг. Оон күүселдези чүнүң-даа мурнунда часкы хову ажылдарын канчаар эрттирериндеп, чер ажылының тараажының культуразындан кол хамааржыр. Ынчангаш агрономнар бодунун ажыл-агыйының, зоназының онзагай байдалын эки билип, ону барымдаалаар ужурлуг.

Күскү үеде республикага хөрзүн шыгы эвээш болган. Кыш дүжүп турда, хөрзүннүң барык метр хире кадынга шык чок болган. Ынчангаш амгы сорулга болза, хөрзүннүң часкы шыгын чөп ажыглаары, шөлдерни чогуур үезинде ажылдап кылыры. Хөрзүн үрелиишкиннеринге удур комплекстиг хемчеглерни алыры чугула. Бо талазы-биле Дуржулга станциязының дөрткү болгаш бешки бригадаларының дуржулгазын нептередир херек. Хөрзүн үрелиишкиннеринге удур чаңгыс эвес, а комплекстиг хемчеглерни алыры ажыктыг дээрзин ол бригадаларның дуржулгазы көргүскен. Амгы үеде республикада бүгү тараа шөлүнүң чартыктап хөй кезии янзы-бүрү үрелиишкиннерге таваржып турар.

Ынчангаш кылыр ажылдар хөй, үе манавас чүве тежээде, тарылганы аң дээре хуусааларда чорудуп, гектар бүрүзүнүң хөй эгидиишкинни бергеп турарын чедип алыры чугула боор турар. Хөй продуктуларны алырының, чериң ажыктыын чедип алырының чаңгыс аргазы ол. Тарылганың шынарынче, чогуур хуусаазында эртиреринче партия организацияларының, ажыл-агыйл удуртукчуларының, специалистерниң кичээнгейин угландырар херек.

Г. ТУЛУСОЕВ.
СЭКП обкомунуң кодээ ажыл-агыйл килдизиниң инструктору.

АМЫДЫРАЛ-БИЛЕ ХОЛБАВЫШААН...

Бистер, «Шекпээр» совхозтуң ажыл-ишчилери, бүгү совет улус ышкаш, бо хүннерде СЭКП-ниң XXV съездизиниң шиитпирлерин боттандырар дээш улуг сорук кирипшкин-биле ажылдап турар бис. Съездиниң шиитпирлерин болгаш ааа СЭКП ТК-ның Чиигине секретары эш Л. И. Брежневтиң кылганы партия Төп Комитединиң Отчёт илеткелинде айыткан чүүлдерни ажыл-чорудулгавыстың программазы кылдыр хүлээп алган бис.

Съездиниң ажылы доостур билек совхозтуң парткому организастыг база масса-политиктиг ажылдың планын бадылаан. Партияның, комсомолдуң, ажылчыннарның хуралдарынга съездиниң материалдарын калбаа-биле чугаалажырын организастаан. Оңгу беш чылда сорулгаларны пропагандалаарын лекторлар болгаш илеткелчилер, политинформаторлар чорудуп турар. Пропаганда болгаш политмассалыг ажылче ажыл-агыйның удуртукчуларын, инженер-техниктиг ажылдакчыларны, специалистерни хаара туткан. Бо чугула ажылда 37 агитатор, политинформатор, «Билиг» ниитилелиниң 28 кежигүнү, 8 илеткелчи киржип турар. Оон аңгыда чоннуң чурттап турар чериниң аайы-биле 4 кызыл-булуңну, Бичө-Тей, Аяңгаты суурларда 25 агитквартираны дамчыштыр масса-политиктиг ажылды улам күштелдирген.

Партийжи болгаш комсомол өөредилгелериниң системаларында съездиниң материалдарын өөренип эгелээн. Бо бүгү пропаганда ажылын совхозтуң хүн бүрү ажыл-ижи, моон соңгаагы сорулгалары-биле холбап турар.

Совхозтуң экономиказының кол адыры—мал ажылы. Ынчангаш съездиниң материалдарын малчыннар ортузунга пропагандалаарын, бүдүрүлгениң ажыктыын болгаш ажылдың шынарын бедидер дээш, 1976 чылдың улус ажыл-агыйл планын чедиишкиниг күүседир дээш Бүгүэвилелдиң социалистиг чарыжының дугайында СЭКП ТК-ның, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, ВЦСПС-тиң болгаш ВЛКСМ ТК-ның доктаалын күүседир дээш организакчы болгаш политиктиг ажылды күштелдирген. Салдынган сорулгаларны күүседириниң бүгү аргалары бисте бар. Ол чарышка баштакырыкчы рольду коммунистер ойнап турар.

Амгы үеде совхозтуң коммунистериниң 36 хуузу мал ажылында хаара туттунган. Малчыннарда партбөлүктер боттарының ажылын таарыштыр тургузуп, малчыннарның социалистиг чарыжын калбарткан. Съезд мурнунуң хүннеринде тус-тус кижилерден эгелээш бригадаларда, фермаларда ажыл-ишчилерге чедир бедиткен социалистиг хүлээлгелерни алган. Оларның ортузунга бо чылдың социалистиг чарыжының негелделерин ажылдап кылгаш, таныштырган. Чарыштың дээштиин бедидеринче кичээнгейни салган.

Партияның кыйгырыынга телептиг ажыл-иш-биле харыылаарынче кижи бүрүзүнүң күженишкинин угланган. Ынчангаш бо чылдың бирги кварталының түңнелинде совхозтуң ажыл-ишчилери күрүнеге эът, сүт садарының планын ыракта ажыр күүсеткен. Малдың чаш төлүн бүрүн камгалап алыр талазы-биле пааныг онаалдаларны күүседип болур аргалар бар. Төрүүр чүс хойга онаажтыр амгы үеде 72 хураган камгалап алдынган. Ылаңгыя мурнакчы хойжу коммунистер М. Мынчаа, К. Содунам, К. Чымба, О. Шагдыр, О. Очур олар ам безин төрүүр чүс хойга онаажтыр 90—100 чедир хураганны камгалап алган. Ол ышкаш саанчылар А. Сарыглар, З. Ооржак, трактористер К. Эрес-оол, К. Уваш-оол, К. Кодан-оол, чолаачылар М. Каадыр, В. Моңгуш олар чарыштың мурнуку одуруунда чоруп, өскелерге үлегерин көргүскен.

Ажыл-агыйның девискээринге улуг хар чагганы кыштаглаашкынга чамдык бергелерни таварыштырган. Баш бурунгаар хемчеглерни ап чоруткаш, малчыннарның кодан бүрүзүнге активти быжыглаан. Коданнар аайы-биле организакчы ажылды күштелдирери-биле партком кежигүннерин томуйлаан. Мал чемин немей белеткээрин чугулалап көрген, бо ажылче ажыл-ишчилерни мобилизастаан. Оон түңнелинде 41 тонна шиви будуунуң далганын, 63 тонна чиирбейни, 19 тонна будук-бүрүзүн, элээн каш тонна терек шылбазын белеткээн. Хакасияга болгаш Убса-Нурга барып саван, хыыргыыш белеткээр механизастаттынган тускай звеноларны чоруткан.

Мал чемиң курлавырын ынчаар тургузуп алза-даа, ону камгалап, шын чарыгдаар талазы-биле ажылывыс четпес. Чамдык малчыннар малдың ажаалда-чемгерилгезинче, чаш төлүн бүрүн камгалап алырынче кошкак кичээнгей салган. Оон уржуундан сөөлгү айларда малдың өлүп-хорааары эвээш эвес болган.

Бо кыш кодээниң ишчилеринге шыңгыы шылгалда болуп эртип турар. Малдың баш санын камгалаарынче, оон продуктулуун кудулатпазынче малчын бүрүзүнүң күженишкини угланган.

Ол ышкаш часкы тарылгага бүрүн белеткелдиг кирип, чер ажылының культуразын бедидери совхозтуң ажыл-ишчилериниң мурнунда бир чугула сорулга.

Оңгу беш чылдың бирги чылында кылыр ажылывыс хөй. Совхоз 225 тонна сүттү, 340 тонна эътти, 38 тонна дүктү күрүнеге садар.

Социалистиг чарыш чаа-чаа ажыл-херектерже совхозтуң ажыл-ишчилерин улам сорук кирип турар. Олар боттарының берген сөзүн ээлеп шыдаарлар.

М. КАРА-САЛ.
«Шекпээр» совхозта партком секретары.

ХҮЛЭЭЛГЕЗИН КҮҮСЕДИР

Чиңге дилиндек ийи ховуну тудушкан деспээнде кыштаг. Машинадан үнгеш, кажааже ооҗум базыптым. Кажааның иштн-даштының арыг-силии дажоғ. Чоокта чаа хоорган көрженни шевергини коңчуг чылый салып каан. Хөй кажаазының артында бир улуг сарааг сиген, улуг оваа хадың бүрүзү, саазын хаптарда чарба, шиви, терек будуунуң далганы дээш, мал чеминиң курлавыры ында хөй болду.

Чиңге-Ховуда хоочун кадарчы коммунист Данзын Очур-оолдуң кыштаа ол-дур. Кадарчы бо кышка эки белеткенгенинден малы хүр-чаагай. Ол эрткен чылын 20 тонна сигенни, 5 тонна будук-бүрүнү белеткеп алган. Амгы үеде малчының козанында төрүүр 380 хойнуң 335-и төрээн, оларның чаш төлү онча-менди. Өг-бүлениң херээжен ээзи Маадыр-ие, улуг сакманчык Серги Моңгуштуң сүмези-биле аныяк сакманчыктер чаш хурагааннарны чемгерип, ажаап-доруктуруп турар. «Ак-Туруг» совхозтуң хойжузу Данзын Очур-оол 25 чыл кадарчылап келген. Төрээн совхозунга чыл санында чүс-чүс баш хойну өстүрүп, хөй тонна дүктү кыргып берген.

Хойжунуң ажыл-ижиниң кол чедиишкини — мал чемин четчири-биле белеткеп ап, кажаа-хоразын чылыгаап, малды чайын хоолулуг оът-сигеннинг чайлагга семиртип ап турарында. Хойжу өг-бүлениң кызымаккай, бир демниг ажылының түңнели ол.

Бо чылын хойжу Данзын Очур-оол төрүүр чүс хойдан 100 хураганны, бир хойдан 2,7 кг дүк алыр хүлээлгелиг. Ажыл-ишке кызымак, быжыг тура-соруктуг хойжу хүлээлгезин күүседип шыдаар дээрзинге чигзиниг турбас.

К. КОМБУ.

Улуг-Хем районнуң «Күш-ажылдың хостуу» совхозта самосвал чолаачызы Сергей Тюлюшович Сундуй кызылтас үрезини хоранааарында дыка эки ажылдап турар. Ол машиназында хүнде 20 тонна чедир үрезинни сөөртүп, ажылдап кылып турар. Сергей Тюлюшович кызымак күш-ажылы-биле кады ажылдап турар өөрүнүң болгаш администрацияның хүндүлелин чедип алган.

Ол болза амгы үеде партияның XXV съездизиниң төөгүлүг шиитпирлерин амыдыралга боттандырары дээш калбарган бүгү улусчу социалистиг чарышка кириипшаан, оңгу беш чылдың планныг онаалдаларын чедиишкиниг күүседир дээш кызымак ажылдап турар.

ЧУРУКТА: солагай талазында чолаачы С. Т. Сундуй.
В. МИРЦЕВТИҢ фотозу.

СОВЕТТЕР ЧУРТУ: ЧАА ЧҮҮЛДЕР

Ворошиловградтың комплекстиг шинчилел экспедициязының геологтары Донбасста хөмүр-даштың чаа байлак черин ажыткан. Олар 600 миллион тонна оттулар чүүл курлавырлыг «Чавызааш Суттаган» деп участоктуң шинчилээшкинин дооскапнар. Ол черниң хөмүр-дажы бодунуң геологтуг тургузуу-биле таарымчалыг, а ону механизастаттынган арга-биле ажылдап кылырынга эптиг. Курлавырларның чамдызы кокс алыр хөмүр-даш болур.

«1976—1980 чылдарда Донецк бассейнинин хөмүр-даш үлетпүрүн хөгжүдер талазы-биле хемчеглер дугайында» СЭКП ТК-ның болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң доктаалында ол районга оттулар чүүлдүң тывыжын көвүдедири-биле шинчилел ажылдарын улам ындай чорударын көрген. «Ворошиловградгеология» трестиң коллективи чылда-ла үжен миллион тонна ажыг хөмүр-даш казар чаа шөлдү шахтёрларга дамчыдып бергеннер. Соңгу Донбасста Богдановск участогунда хөмүр-даштыг черни эңне баштай ажыткан. Оңгу беш чылда ааа чылда беш миллион тонна оттулар чүүлдү казып тывар улуг шахтаның тудуун эгелээр.

* * *

Киргизияның чер ажыл-агыйының эртем-шинчилел институду часкы тарылгага дүргедеп турар Чүй шыназының ажыл-агыйларынче кыдынында «Гамма-тараа бажы» деп бижиктерлиг ийи автофургоннарны чорутказ.

Дүтүй кырында лабораторияның ажылдакчылары чигир свеклазының болгаш кукурузаның үрезиннерин болбаазырадып эгелээннер. Чүйнуң тараажылары агрономияның чаа аргазының артык ажыктыынга ийи чыл дургузунда бүзүреп келгеннер. Чаштырарының мурнунда хереледттинген үрезиннер бир гектардан кукурузаның үрезиннерин чеди, а чигир свеклазын — 40 хууга көвүдеткен.

— Үрезиннерни чаштырарының мурнунда хереледттивери шенелдеден шагда-ла үнген болгаш бүдүрүлгеде кирдинген. Бо чазын бистиң тускай эртемнигелеривис Киргизияның колхозтарынга болгаш совхозтарынга барык 150 тонна кукуруза болгаш чигир свеклазының үрезиннерин ажылдап кылыр, оон-биле 5 муң хире гектар черни чаштырар—деп, радиобиология болгаш изотоптар килдизиниң эргелекчизи А. Султанбаев тайылбырлаан.

(СЭТА).

У Ж У Р А Ж Ы Ы Ш К Ы Н

«Кара-Хөл» колхозтуң ажыл-ишчилериниң СЭКП-ниң XXV съездизиниң делегады, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы М. К. Мендуме-биле ужуражыышкыны колхоз төвүнге болуп эрткен.

Эш Мендуме тоску беш чылдың түңнелдерин болгаш оңгу беш чылда салдынган өндүр улуг сорулгаларны, партияның XXV съездиниң бистиң партиявыстың, совет улустуң болгаш делегейниң коммунистиг шимчээшкининиң төөгүзүнде улуг болуушкун болганының дугайында делгерэңгей чугаалаан.

Ол хуралга сапал берген эштер Н. Бүдүүчүн, Х. Шыырап болгаш өскелер-даа чоннуң культуразының, кадык камгалалының, улус өөредилгезиниң талазы-биле чедир шиитпирлеттинмейн турар чамдык айтырыгларга доктаап, бар аргаларны ажыглааш, четпестерни чайладыр талазы-биле сапал-оналын киирген.

Х. САМДАНЧАП.
Бай-Тайга район.

ДОКТААТКАН ХЕМЧЭЭЛГЕ ЧЕДИРЕР

● *Хамаатылар хуузунда чеже малдыг болурунга хамаарыштыр* ●

Бистиң республиканың хамаатыларының хуу өнчү-херенгизинде турар малының хемчээлин доктаадыр дугайында Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлели 1975 чылдың октябрь 9-та тускай доктаалды хүлээп алган. Үстүнде айыттынган доктаалдың күүселдезин кынаар талазы-биле эрткен чылдың декабрьда Министрлер Чөвүлели республика комиссиязын база тургускан.

Кайы районнарга хамаатылар хуузунда канчыг малды чеже башты тудуп болур дугайында тус-тузунда хемчээлди тодаргай доктааткан. Хамаатыларның хуузунда малының баш санын доктаадырда Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлели РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң 1964 чылдың ноябрь 13-те болгаш 1970 чылдың март 20-де хүлээп алган Чарлыктарын үндүргүлга болдурган болгаш бистиң республиканың районнарының онзагай байдалдарынга таарыштыр кылган.

Районнар бүрүзүнге бир огбүзеге 2 саар инек, 2 бызаа, ийи хар чедир бир казыра, ийи ай чедир назылыг оолдарлыг бир төрүүр хаван азы семиртилгеге 1 баш хаван, Мөңгүн-Тайга районга 20 чедир хөй, өшку, Бай-Тайга, Барыын-Хемчик, Өвүр, Чөөн-Хемчик, Тес-Хем, Улуг-Хем районнарга, Кызыл районнуң «Тере-Хөл» болгаш «Х Улуг хурал» колхозтарынга 15 хөй, өшку, үстүнде адаттынган районнарның мал ажылында совхоз ажылчыннарынга, колхозчуларга база I-II бөлүктүң инвалидтеринге болгаш назылап кырааннарга бир ажылчы аътты тударын чөпшээреп турар. Бии-Хем, Каа-Хем, Таңды, Кызыл болгаш Тожу районнарга 2 саар инекти, 2 бызааны, ийи хар чедир бир казыраны, ийи ай чедир оолдарлыг бир төрүүр хаванны азы семиртилгеге бир хаванны тударын доктааткан. Ол-ла районнарның кодээ черде чурттап турар I болгаш II бөлүктүң инвалидтеринге болгаш назылап кырааннарга бир ажылчын аътты райкүүскомнарның чөпшээрели-биле тудуп болур. Ак-Довурак, Чадаана, Шагаан-Арыг, Туран хоорайларга, Хову-Аксы ажылчын суурга, Элегес-Аксы болгаш Каа-Хем суурларга бир баш инекти бызаазы-биле, ийи ай чедир назылыг оолдарлыг бир хаванны азы семиртилгеге бир хаванны тудуп болур. Районнар төптери болур Сарыг-Сеп, Бай-Хаак, Тоора-Хем, Кызыл-Мажалык, Эрзин, Самагалтай, Хандагайты, Тээли суурларда чурттап турар хамаатылар бызаалыг бир инекти, ийи хар чедир бир казыраны, ийи ай чедир оолдарлыг бир хаванны азы семиртилгеге ийи хаванны тудуп болур. Кызыл хоорайның чурттакчыларынга чүгле ийи ай чедир оолдарлыг бир хаванны азы семиртилгеге ийи хаванны тударын чөпшээрээн.

Хамаатыларның хуузунда малының доктааттынган хемчээли кижилерниң амыдыралын деткиирынге шуут четчир болгаш чогумчалыг болуп турар. Чүге дээрге амгы үеде ажылдап турар колхозчуларның, ажылчыннарның болгаш албан-хаакчыларның ажыл төлевири, ниитилелдиң хереглел фондузундан орулгазы дыка улгаткан болгаш моон соңгаар-даа улам-на улгадыр болгай.

Республиканың Министрлер Чөвүлелиниң доктаалы хүлээп алдынгандан бээр элээн үр үе эрткен болза-даа, ажылчы чоннар депутаттарының район, хоорай, кодээ, суур Советтериниң күүсекчи комитеттери чогуур хемчеглерни албайн турарын демдеглээри эргежок чугула. Министрлер Чөвүлелиниң айтыышкынын ёзугаар хамаатыларның хуузунда малын доктааткан хемчээлинге чедирер айтырыгны доктаамал хынаар болгаш ол айтырыгны херек кырынга боттандырар талазы-биле тускай комиссияларны чер-чер Советтериниң күүсекомнарының чанынга тургузар ужурлуг турда, дыка хөй кодээ, хоорай, суур Советтеринде ындыг комиссиялар ам-даа тургустунмаан. Чер-чер Советтериниң болгаш административ органнарның талазындан чогуур хемчеглерни албайн турарының түңнелинде районнарда болгаш хоорайларда хөй-хөй кижилер доктааткан хемчээлден ажыр дыка хөй малдыг боол турары үргүлчүлеп турар.

Кодээ, суур, хоорай Советтериниң талазындан хамаатыларның хуузунда малының шын чизе-бүрүткелин кылбайн турары-биле доктааттынган хемчээлден ажыр чеже кижи каш баш малдыгын деп чүве тодаргай билдинмес боол турар. Оон хараазы-биле чамдык кижилер боттарының хуузунда малын янзы-бүрү аргалар-биле чажырар, чизеге кирбес, а чизе-данзы кылып турар үелерде бодунда бар турар малын доктааткан хемчээлден ажырбас дээш хамык-ла дөргүл-төрелдериниң адын тудуп чизелеп каар таварылгалар дыка хөй. Чижээ, «Тес-Хем» совхозтуң хойжузу Ногаан Чыртай-оол, кожаларының чугаалап турары-биле алырга, эрткен чылын 70 ажыг баш бода малдыг турган, чамдызын саткан, ам-даа хөй мал бар деп турар. Оон боду-биле чугаалажырга, бодунда ам-даа 30 ажыг баш бода мал бар дээр. Ынчаарга ол угбазы-биле ийилээн чаңгыс амыдыралдыг чурттап орар, а чизези ийи аңгы. Оларның акы-биле алырга, чизе ёзугаар ол ийи кижиде 8 саар инек, 8 бызаа, 16 казыра бар. Оларның кайызында-даа бичии уруглар чок, уруглары институттарда өөренип турар, олар дээди эртемниг апаргаш, ол малдың ажыын көрбейн, ажылдап чоруй баарлар деп чүве билдингир болгай.

Хамаатыларның хуузунда малының баш санын доктааткан хемчээлинге турар кылдыр чоннуң ниити хуралдарынга чугаалажып шиитпирлээр болза эки, чүге дээрге кымда чеже мал барын чон билир болгай. Боттарының дөргүл-төрелдериниң, таныш-көрүштериниң малы кылдыр чизелеткен малды олардан ужулгаш, малды азырап, оон ажыын ап турар кижилерниң кырынга чизелээш, доктааткан хемчээлден ажа берген малды садып-сайгарар кылдыр чоннуң ниити хуралдарынга шиитпир үндүрзе чогуур.

Чамдык кижилер хөй санныг мал азыраащ, күрүнеге ажыктыг күш-ажыл кылбас, ниитилелдиң херээнге киришпес, чүгле байыырын бодаар, оон кедерээрге арага-дарыга хандып, кем-херек үүлгедир чүүлдерге таваржып турар. Республиканың районнарының хөй кезиинде, ылаңгыя Барыын-Хемчик, Чөөн-Хемчик, Бай-Тайга районнарда күш-ажыл кылып шыдаар дыка хөй кижилер доктааткан хемчээлден ажыр мал тудуп турар болгаш ниитилелге дузалыг ажыл кылбайн турар. Четче эвес медээ-биле алырга, Барыын-Хемчик районда 420 ажыг, Чөөн-Хемчик районда 419 өрегелер доктааттынган хемчээлден ажыр мал тудуп турар. Бай-Тайга районнуң Тээли кодээ Совединиң хамаатызы Салчак Балган хуузунда 32 бода малдыг, 165 хөй, өшкүлүг, 1 аъттыг боол турары хыналдадан илерээн. Ол 1973 чылдан бээр кайда-даа ажылдавайн турар. Барыын-Хемчик районнуң Хөндедең кодээ Совединиң хамаатызы Моңгуш Сүүр-оол «Барлык» совхозтуң Алаш хемде мал оларында хуузунда 21 бода малдыг, 290 ажыг хөй, өшкүлүг, бир аъттыг чурттап орар. Ол-ла районнуң Ак кодээ Совединиң хамаатылары Моңгуш Баяп-оол 14 бода малдыг, 160 хөй, өшкүлүг, Шыдыраа Моңгуш—18 бода малдыг, 240 хөй, өшкүлүг. Чүгле Ак болгаш Барлык кодээ Советтериниң девискээринде ажыл кылбас, доктааткан хемчээлден хөй малдыг 22 өг-бүле бар.

Бир-тээ чааҗ чери хамаатыларының хууда малының хемчээлин доктаадып каан турда, ону чамдык кижилер чүге күүсетпейн турарыл? Совет хамаатызы кижи болганда, Совет эрге-чагырганың үндүрген дүрүм-саавырын күүседири албан, ыдыктыг хүлээлгези деп чүвени ындыг кижилер чүге билбейн турарыл? Бо үеде совет хамаатызы кижи бүрүзүнүң материалдыг болгаш культурлуг бедик деңнелде чурттап

РСФСР-ниң Дээди Совединиң доктаамал комиссияларында

СПЕЦИАЛИЗАСТААШКЫННЫҢ БОЛГАШ КОНЦЕНТРАЦИЯНЫҢ УГЛАНЫЫШКЫНЫ-БИЛЕ

Партияның XXV съездиниң шиитпирлеринге дүүштүр Удмурт АССР-де бүдүрүлгени специализастаарының болгаш концентрастаарының айтырыгларын РСФСР-ниң Дээди Совединиң кодээ ажыл-агый талазы-биле комиссиязының хуралынга апрель 15-те чугаалажып көрген. Ол хуралды комиссияның даргазы депутат Д. И. Филатов удурткан.

Илеткелчи—Удмурт АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң даргазы А. Т. Марков болгаш санал берген депутаттар А. Л. Котов, А. Н. Каштанов, Н. П. Лаврентьев болгаш өскелер-даа кодээ ажыл-агый бүдүрүлгезин специализастаар болгаш концентрастаар талазы-биле республикада ажыл чоруттунуп турар дээрзин демдеглеп турганнар. Специализастаттынган «Скотопром», «Свинопром», «Птицепром» трестерни, уксаажыдылга совхозтарының трезин ында тургускулаан. Мыйыстыг бода малды семирти азыраар талазы-биле ажыл-агыйлар арасында 20 каттыжыышкыннарында 123 колхоз болгаш совхоз киржип турар. Сүт бүдүрер талазы-биле специализастаттынган ажыл-агыйларны республикада тургузуп эгелээн, хаваннар семиртириниң колхозтар арасында улуг комплекстерни тудуп турар. Специализастаттынган ажыл-агыйларның ажыктыын практика көргүзүп турар. Олар болза кодээ ажыл-агый продукциязын бүдүрер талазы-биле эң эки көргүзүглерни чедип ап турар.

Ооң-биле чергелештир Удмуртияда мал ажылының продукциязын бүдүрерин специализастаарының болгаш концентрастаарының деңнели өзүп турар негелделеринге ам-даа четпейн турар дээрзин хуралга демдеглээн. Мал ажылының продукциязын бүдүрериниң ниити хемчээлинде ажыл-агыйларның специализастаашкынының үлүү ам-даа куду. Фермаларда хөй күш үнер чорудулгаларны механизастаарының деңнели куду боор турары мал ажылының продукциязын бүдүреринге хөй акша-хөреңгини болгаш күш-ажылды чарыгдаарынга чедирип турар.

Мал ажылының продуктуларын бүдүрерин специализастаарын болгаш концентрастаарын бүгү хемчеглер-биле хөгжүдерин, ажылдап турар фермаларны чаартыр чорукту чаа техниканы болгаш технологияны ажыглаарын барымдаалап турган чорударын хүлээп алдынган доктаалда Удмурт АССР-ниң Министрлер Чөвүлелинге сүмелээн. Мал чеминиң баазазын быжыглаарынче, мал ажылының комплекстеринге механизаторлар болгаш операторлар кадрларны белеткээринче онза кичээнгейни салган турар ужурлуг.

(СЭТА).

НЕГЕЛДЕНИ БЕДИДЕР

Ажыл-агыйның экономиказын көдүреринге специалистерниң ролю кандыгыл, ажыл-чорудулгага четпестерниң болу бээрнинге специалистерниң хамаарылгазы кандыгыл, оларга удуртулганың деңнели кандыгыл, бот-харысалганы бедидер дээш специалистер канчаар ажылдап турарыл? Бо болгаш өске-даа айтырыгларны СЭКП-ниң XXII съездизи аттыг совхозта бүгү коммунистерниң хуралынга чугаалашкан. «Совхоз бүдүрүлгезинге специалистерниң ролюнуң дугайында» айтырыгны аңаа чугаалажып көрген.

Совхозтуң экономиказының бир кол адыры—мал ажылы. Ынчангаш ол хуралга мал ажылының специалистериниң ажыл-ижиниң байдалын хандыр анализтевишаан, кыштаглаашкынның эртип турарында четпестерни сайгарганы чугула ужур-дузалыг болуп турар.

Совхозта ниитизи-биле 1600 ажыг баш бода, 17700 ажыг баш шээр мал кыштап турар. Ниитиниң малының кыштаглаашкынын таарымчалыг болдурары-биле, хүр-чаагай эрттирери-биле зоотехниялыг, ветеринарлыг хемчеглерни специалистер хире-чергеэн-биле ап чоруткан. Олар малчыннар-биле харылзаалыг, чогаадыкчы ёзу-биле ажылдаарынче боттарының күжүн мооңнээн. Одар-белчиирниң ажыглалын экижиткен. Мал чеминиң чарыгдалынга учет-отчетту экижидип, малдың ажаалда-чемгерилгезин шын организастаар, янзы-бүрү аарыгларны болдурбас дээш профилактиктиг хемчеглерни ап чоруткан. Зоотехниктиң болгаш ветеринарияның бөдүүн чурумнарынга малчыннарны өөредир дээш эвээш эвес ажылдар кылдынган.

Партия организациязы, совхоз дирекциязы, кодээ Советтиң күүскому болгаш хөй-ниитя организациялары специалистер-биле харылзаазын элээн экижиткен. Ылаңгыя оларның ажылга бот-харысалгазын бедидер дээш чамдык организастыг база практиктиг хемчеглерни алганының уламы-биле ажыл-агыйда малдың кыштап турушта байдалы таарымчалыг. ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутады Алдын-кыс Моңгуш эргелекчилээн Дөргүн сүт-бараан фермазында кыштаглаашкынның байдалы хүр. Ында сүт саалдазы өзүлделиг. Бо чылдың иин айларында ферма 105,6 тонна сүттү бүдүрген (квартал планы 126 тонна). Бир саар инектен-не 555 кг сүттү саггаш. Хүнде бир инектен оргумаа-биле 9,6 кг сүт саап турар. Ында ажылдап турар 12 саанчы иин айда боттарының хүлээнген инектериниң бирээзинге онаашпыр 277—553 кг сүттү саггаш. Коллективтиң шудургу ижиниң түңнелинде совхоз күрүнеге сүт садар онаалдазын февраль 22-де күүсеткеш, а марттың бирги чартыынга чедир 117,8 тонна сүттү күрүнеге садып, планын 157 хуу күүсеткен. Хой болгаш бода малдың байдалы хүр. Ылаңгыя хойжулар С. Чудуймаа, О. Омчаа, М. Ооржак, К. Сат, С. Сат, К. Доңгак, Ч. Ондар, В. Байлак, инек ажаакчылары Ч. Сат, М. Моңгуш, Ш. Сат болгаш өскелер-даа ниитиниң малын кыштап хүр ажырар дээш шудургу ажылдаан. Хой оолдаашкыны сол-менди үргүлчүлевишаан. Марттың бирги чартыынга чедир совхоз төрүүр 100 хойдан-на 86 хураган алган. С. Чудуймаа биле О. Омчаа төрүүр чүс хойга онаашпыр 100—101 хураганы алган.

Специалистерниң зоотехниктиг, ветеринарлыг хемчеглерни негелдеге дүүштүр чоруттунуп турарындан мал кыштаглаашкынында шыңгыы четпестер чайлаттынмаан. Кол болгаш ортумак звенонуң специалистери 33 кижи. Олар харылзаалыг ажылдап турза-даа, кыштаглаашкында берге уржуктарны ажып эртери-биле шыңгыы организастыг хемчеглер албаан. Багай ажаалдалының, малдың чайгы, күскү чуулдазын четпес организастааның хараазы-биле мал бажынга хорамча эртен иин айларда дыка арбыдаан. Чижээ, 1975 чылдың январь, февраль айларында байдалга деңнээрге бода мал иин катап, шээр мал 4,5 катап, хураган он катап хорамчалыг болган.

Ынча хөй баш малдың чудап өлгени ол бе? Чок. Совхоз четчир хемчээлдиг мал чемниг, ажаап-тежээр кижилерлиг. Хөй баш малдың хорамчага таварышканынга кол зоотехник турган В. Моңгуш, мал эмчилери Ч. Куулар, К. Аратына, салбыр зоотехниги Д. Семис-оол, Хөндергей салбырында бригадир Т. Доржу болгаш өскелер-даа буруулуг. Оларның харысалга чок ажылының түңнели-дир. Мал ажылынга кадрлар шилилгезинге специалистерниң киржилгези кошкак. Ооң хараазы-биле харысалга чок чамдык кижилер малчыннааш, малды оруап-солуур, хайгаарал чокка одарже сүргеш, чидирер, оорга алзыр чорук хөй. Чижээ, Д. Дамбыш 30 иртти, 2 аътты, М. Опал-оол 23 боданы, М. Долаан 59 боданы чидирип оорга алыскан. Олар ажыл-агыйга 25.659 рубльдиң когаралын чедирген.

Селекция ажылы эң куду деңнелде. Ооң уламындан эъткир угланыышкынныг бода малдан чыл бүрүде эвээш быза ап, харын оон туржук сүт-даа, шыңарлыг эът-даа албайн турар. Сайзырангай уксаалыг малдарны хуу өнчүзүрек кижилерге чавыс продуктулуг, биче пазылыг малга орнаар фактылар бар. Ону зоотехниктер, мал эмчилери, бригадирлер эскерзе-даа, ыыт чокка эрттирип, эптежип турар.

Мал кыштаглаашкынының шиитпирлиг үезинде совхозта кол зоотехник чок, селекционер-зоотехник К. Чылбак үш ай ажыр ажылдавайн турар. Хөндергей салбырында мал эмчилери Р. Моңгуш биле К. Моңгушту транспорт-биле хандырбайн турарындан малчыннар коданнарын чадаг кылаштажып эргип турда, совхоз дирекциязы, партия комитеди дуза чедирбейн турар. Ооң уламындан эш Араптаңның малдаан бода мал коданындан 30 баш өлген. Аарып турган малдарга мал эмчизи К. Аратына эмчи дузазы чедирбейн, өлген малдарга акт тургузарын оралдажып турар. Ниитиниң малындан хуу малды тускайлаары шиитпирлеттинмээн.

Совхозта мал ажылының специалистери малчыннарга ховар аалчылар болуп турар. Ында-хааа баргаш лекция, беседа кылбас. Бар мал чемнериниң кадагалалы багай. Бора-Хөлде сарааттарны мал үрегдеп, саза базып чип турар.

Хөй ажылын улам ыңай хөгжүдеринге таарымчалыын көргеш, партком, совхоз дирекциязы шээр мал коданнарын одар-белчиир, туружунуң аайы-биле дөрт бригадага үлеш, оларның бригадирлеринге мал эмчизи кадрларны томуйлаан.

Ынчалза-даа олар чогуур негелдезинге чедир ажылдавайн турар. Оларның ажылында практиктиг дуза эвээш. Специалистер малдың учёт-отчёдунче, деңзилээшкининче, бонитировказынче, уксаазын экижидеринче, одарладылгазының, ажаалгазының байдалын чогумчударынче кошкак кичээнгей салып турарының дугайында ол хуралга шыңгыы чугаа болган.

Мал ажылының специалистериниң ролюн көдүрерип, олардан негелдени дыңзыдып, ажылга харысалгазын күштелдирерин бүгү коммунистерниң хуралы партбюронуң бюрозундан, партия эге организацияларындан шыңгыы негээн.

М. СЕВЕН,
«Шынның» корреспондентизи.

ДЕЛЕГЕЙ бо ХҮННЕРДЕ

АКЫ-ДУҢМАЛЫШКЫ НАЙЫРАЛ

КЛАДНО. (СЭТА-ның тускай корреспондентизи). ЧКП-ниң XV съездизиниң ажылынга киржип турар СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, СЭКП ТК-ның секретары А. П. Кириленкога баштаткан Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының делегациязы апрель 15-те социалистиг Чехословакияның хөмүр-даш-металлургияның улуг төвү Кладно хоорайга чораан. Кладнонуң металлургия комбинадынга хоорайның ажылчы чоннарының чехословак-совет найыралдың хөй муң кижи киржикчилиг митингизи болган.

Чехословакияның ажылчы чоннары чехословак-совет кады ажылдажылганы бедии-биле үнелеп көрбүшаан, СЭКП-ниң XXV съездизиниң төөгүлүг шиитпирлеринге дүүштүр ооң хөгжүлдезиниң чаа перспективаларынга байыр чедирип турарлар деп, совет аалчыларга байыр чедирип тура, комбинаттың парткомунуң даргазы Ф. Ганус чугаалаан.

Митингиге чыылганнарның изии-биле уткуп алганы СЭКП-ниң делегациязының баштыңы, СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, СЭКП ТК-ның секретары А. П. Кириленко аңаа чүве чугаалаан. Бистиң ленинчи партиявысты ЧКП-ниң XV съездизинге төлээлээр, акы-дуңмалышкы Чехословакияның амыдыралынга ол төөгүлүг болуушкунга киржир улуг ат-алдар биске онаашкан деп, ол чугаалаан. Хүндүткелдиг хүлээп алышкын дээш, СЭКП болгаш Совет Эвилелиниң дугайында митингиге чугаалаан чаагай сөстер дээш чүректиң ханызындан өөрүп четтиргенин илереткен, бистиң партиявыска, Совет Эвилелинге Чехословакияның ажылчы чоннарының акы-дуңмалышкы сагыш-сеткилиниң илерээшкинин бис оон көрдүвүс деп, А. П. Кириленко медеглээн. Бис силерге совет металлургтардан болгаш шахтёрлардан, бистиң бүгү ажылчын аңгывыстан изиг байырны чедирип келдивис. Бистиң партиявыстың Чиңгине секретары эш Л. И. Брежневтиң бодунуң дилээн мен улуг сеткил ханыышкыны-биле күүседийн. Бистиң делегациявыстың Кладнога баарын билип кааш, Леонид Ильич силерниң хоорайыңарның бүгү чурттакчыларынга бодунуң эң дээре күзээшкиннерин дамчыдарын дилээн чүве.

Социализм дээш демиселге ЧКП-ге удурткан чехословак ажылчыннар эвээш эвес бергелерни ажып эртер, өжээннешкек күштер-биле дүшкүүрлүг аңгы тулчуушкуннарын чорудар ужурга таварышкан деп, А. П. Кириленко чугаалаан. Ынчалза-даа коммунистер партиязының, ажылчын аңгының, бүгү күш-ажылчы улустуң тура-соруу тиилээн. Чехословак черге социалистиг ниитилел тургузуу быжыы-биле тиилеп үнген.

Ооң кайгамчыктыг бадыткалы болза ЧКП-ниң XV съездизиниң бүгү ажылы болур. Чаңгыс эш болгаш сырый каттыжыышкын, чедип алдынган чүүлдү үнелеп көөрде болгаш ам келир үеде программаны ажылдап кылырда марксисчи-ленинчи өөредигни чогаадыкчы ёзу-биле ажыглаары, интернационализмниң бедик шынары, келир үеге быжыг бүзүрел—бистиң бодалывыс-биле алырга, съездиниң ажылын болгаш ооң шылгарангай улуг ужур-дузазын тодарадып турар эң не чайынналчак онзагай чүүлдер ол-дур.

Социализм тургузуушкунунда бүгү улустуң херээнге чарышты калбарткаш, социалистиг күш-ажылдың бригадаларының шимчээшкинин массалыг болдурганы, Кладнога чээрби муң кижилиг коллективтиг комбинаттың киирген улуг үлүүн онзалап демдеглээш, боттарының найыралдыг болгаш чүткүлдүг күш-ажылы-биле комбинаттың ажылчыннары, техниктери, инженерлери, администрациязы Чехословакияның индустриалдыг күчүзүн улам улгаттырып, политиктиг болгаш социал улуг ужур-дузалыг сорулгаларны шиитпирлеп турарлар деп, А. П. Кириленко чугаалаан. СЭКП-ниң делегациязының өмүнээзинден ЧКП-ниң XV съездизинге алдар болдурган хүлээлгелерин чединиишкиннер-биле күүсеткени дээш, коллективке изиг байырны чедирип, күш-ажылчы чаа чедиишкиннерни ол күзээн.

Беш чылдан беш чылга чедир ССРЭ-ниң болгаш ЧССР-ниң, социалистиг дем каттыжылгазының бүгү чурттарының экономиктиг болгаш эртем-техниктиг харылзааларының улам быжыгып, национал хөгжүлдениң пландарын боттандырарынга улам-на улуг ужур-дузалыг боор турарын улуг сеткил ханышкыны-биле демдеглеп болур деп, А. П. Кириленко чугаалаан.

Оон ыңай А. П. Кириленко СЭКП-ниң XXV съездизиниң шиитпирлериниң, ооң оңгу беш чылда салган сорулгаларының дугайын чугаалап берген.

Социалистиг дем каттыжылгазының күрүнелериниң быжыг эвилели делегей хемчээлинге оларның политиказының дээштиниң улуг хире-чергези-биле тодаргайлап турар. «Социализм чурттарының хөгжүлдези, оларның күчүзүнүң өзүлдези, делегей талазы-биле оларның чорудуп турар политиказының чаагай салдарының өзүлдези — амгы үеде кижи төрелгетениниң социал деңшилгезиниң кол угланыышкынын тургузуп турар» деп, Леонид Ильич Брежнев СЭКП-ниң XXV съездизинге чүве чугаалап тура, онзалап демдеглээн. Ол түңнелдиң шынныын делегейниң ниитилел хөгжүлдезиниң бүгү чорудулгазы бадыткап турар.

Түңнелинде А. П. Кириленко митингиниң бүгү киржикчилеринге социалистиг Чехословакияның ат-алдары дээш күш-ажылга улуг чедиишкиннерлиг болурун күзээн, бузулбас совет-чехословак найырал, пролетар интернационализм дээш йөрээл салган.

Совет ажылчыннарының чехословак өңнүктеринге акы-дуңмалышкы эң-сеткилиниң демдээ кылдыр Кладнонуң ажылчы чоннарынга «Сталевар» деп скульптураны дамчыдып берген.

Делегацияны ЧКП ТК-ның Президиум кежигүнү, ЧССР-ниң чазааның Даргазының оралакчызы В. Гула үдеп чораан.

Кубада чигир үнүжүнүң ажаап алышкыны кидин тулуктээн. Кезикчилерниң чүс-чүс бригадалары «миллиончулар» боор турар. Оларның үлүүнде хөй миллион арроб (бир арроба — 11,5 кг.) чигир үнүжү санаттынып турар.

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 58 чылы аттыг бригада шалыпчы ёзу-биле ажылдап турар. Ооң ажаап ап турары чигир үнүжү кайы-даа черден орай бышкан, ынчалза-даа ногаан будук-бүрүде чигирниг амдан хөй турда, май айга чедир ыяап-ла ажаап алыр херек.

Ол коллективтиң 48 кезикчилери шуптузу бүгү күжүн үндүрүп, бедик көргүзүглерни чедип ап турар. Камило Сьенфуэгос аттыг чигир заводунче ол бригада 4 миллион арроб чигир үнүжүн чүдүрүп чоруткан.

ЧУРУКТА: хыыргышты кезип ап турары.

(СЭТА-ның фотохрониказы).

ЛИВАН: байдал элээн тайбыңзыраан

БЕЙРУТ. (СЭТА). Ливанда байдал элээн тайбың болуп артып турар. Сирияның киржилгези-биле чедип алдынган шериг тайбыңчыдылгазын келдүүнда сагып турар.

Ол-ла үеде Бейрутта хөй санныг ужуражыышкыннар болгаш сүмележиишкиннер болуп, оларда национал патриоттуг болгаш ол ышкаш барыын үзелдиг күштерниң төлээлекчилери киржип турар. Ол сүмележиишкиннерниң төвүнде — чурттуң чаа президентизиниң албан-хүлээлгезинге кирер кандидатура дугайында айтырыг.

Чер Ортузу далайның чөөн кезээнде туруп турар 6-гы америк флотту «Саратога» авианосецти киириштир дөрт шериг корабли-биле улам быжыглаан дээрзиниң дугайында АКШ-тың камгалал министерствозунуң төлээлекчизиниң медеглели Ливанның демократтыг хөй-ниитизиниң болгаш удурланыышкынның палестина шимчээшкининиң шыңгыы дүвүрээзинин болдуруп турар. Ливанда үргүлчүлевишаан турар Л. Д. Браунуң «саралажып киржир» дээн хөделиишкиннери-биле холбаштыр ол хемчеглерни чурттуң деңшиилгелиг бөлүктери реакцияның эрге-ажыктарынга таарыжыр, чурттуң национал-патриоттуг күштеринге согуушкун таварыштырар, империалистиг израиль агрессияга удур туржуп турар күштерниң чаңгыс эвин үзер ындыг шиитпирлээшкинни Ливанга куткуур дээш оралдажыышкын кылдыр көрүп турар.

ТӨӨГҮЛҮГ ҮЕ-ЧАДА

ХАНОЙ. (СЭТА). Бүгү Вьетнамның Национал хуралынга соңгулдаларга белеткел Вьетнамның Соңгу болгаш Мурнуу чүгүнүң чурттакчы чонунуң политиктиг болгаш күш-ажылчы идепкейин хайныктырып турар. Апрель 25-те болур соңгулдаларга 35 миллион вьетнам улуска хамаарыннас чорук болгаш хосталга дээш үр үениң демиселиниң түңнелин көргүзүп турар төөгүлүг чугула үе-чада болур.

Вьетнамның иин кезээнде депутатка кандидаттарның соңгукчулар-биле ужуражыышкыннары боор, аңаа улустуң мурнунга партияның салган сорулгаларының, Вьетнамның келир үезинге болур деп турар соңгулдаларының ужур-дузазының дугайында ажыл-херекчи чугаа боор турар.

«Ада-чурттуң хамаатылары-биле болгаш бүгү чурттуң дайынчылары-биле кады улуска, төрээн чуртка бараан болурунга, президент Хо Ши Минниң ындыктыг чагыгларын күүседиринге, тайбың, хамаарышпас, чаңгыс аай болгаш социалистиг Вьетнамны тургузарынга салыгны киирерин бүгү күжүмнү бээр мен» деп, соңгукчулар мурнунга чүве чугаалап турганш, чаңгыс аай Вьетнамның Национал хуралынга депутаттың кандидады, ВДР-ниң президентизи Тон Дык Тханг чугаалаан.

Күш-ажылчы чарышка болгаш өөредилгеге «Бүгү чүвени бүдүрүлгеге, бүгү чүвени социализмни тургузарынга, бүгү чүвени төрээн чурттуң чечектелип сайзыраарынга болгаш улустуң аас-кежиинге дээш» деп кыйгырыгның адаа-биле киржиринче Тон Дык Тханг соңгукчуларны кыйгырган. Соңгукчу бүрүзү бодунуң бедик хүлээлгелерин төлептиг-биле күүседир, вьетнам черге социализмни тургузар дээш идепкейлиг демиселжир ужурлуг деп, президент чугаалаан.

ПКП ТК-НЫҢ МЕДЕГЛЕЛИ

ЛИССАБОН. (СЭТА). Португалияның Компартиязының ТК-ның секретариады чуртта соңгулда мурнунуң кампаниязының чоруп турарының дугайында медегледи непреткен. Республиканың хуралынга болур деп турар соңгулдаларның хостуг болуруп хандырарының эргежок чугулазының дугайында коммунистерниң туружун медегледе бадыткаан.

Чурттуң хөй-хөй районнарында демократтыг хосталгаларның магадылалының чогунче эрге-чагыргаларның кичээнгейин углап, корум-чурумну болгаш ниитиниң тайбың чоруун үреп турар чөңгээлекчилерге болгаш реакционерлерге удур дарый хемчеглерни алырын чаңгыс эвес удаа ПКП-ниң негеп турганын ТК-ның секретариады онзалап демдеглээн. «Коммунистиг партия реаксылыг күштерниң кол халдаар чүүлү апарган дээрзин фактылар херечилеп турар» деп медеглелде айыткан.

Чурттуң иштинде политиктиг байдалды баксырадырынче болгаш соңгулда кампаниязының үезинде дүшкүүрлүг чорукту күштелдиреринче чүткүп турар барыын үзелдиглерниң чөңгээлээшкиннеринге алыспазынче партия кежигүннерин ПКП ТК-ның секретариады ооң-биле холбаштыр кыйгырган.

Пентагоннуң салдарынга алыскан

ВАШИНГТОН. (СЭТА). АКШ-тың конгрессиниң сенады 1976—1977 саң-хөө чылында федералдыг бюджеттиң чарылгалыг кезээн 412,6 млрд. доллар хемчээлге чүүлдүг деп көрген. Ол болза конгресске чыл эгезинде киирген чазактың бюджет төлевилелинде негээнинден 17 млрд. доллар хөй болуп турар.

Бюджетти чугаалажып ооруң национал ат-алдар дугайында калбак дискуссия болу берген, кичээнгейниң төвүнге: чурт шериг-үлетпүр комплекизинге ажыктыг кылдыр шериг чарыгдалдарын улгаттырарын үргүлчүлээн хереэ бар бе, чазак болгаш конгресс өйү келген социал-экономиктиг айтырыгларны шиитпирлээринге чогуур кичээнгейни салза эки эвес чүве бе деп айтырыг туруп турган.

Дараазының саң-хөө чылында Пентагоннуң бюджедин рекордчу түңге — барык-ла 113 млрд. доллар чедир көвүдедир дээн чазактың бодалын сенатор Б. Бай шыңгыы шүгүмчүлээн.

Пентагоннуң чедип алырын оралдажып турары чепсектиң чаа-чаа хевирлеринге акша чарыгдаары эргежок чугула эвес болуп турар деп, Бай медеглээш, шериг сорулгаларынга үндүрер чарыгдалды кызырарын негээн. Байның саналын Дж. Пасторе болгаш өске-даа сенаторлар деткээн.

Немелде ажылчын черлерин тургузарынга, кадык камгалалын экижидеринге, назылап кырааннарга дузаламчы көргүзеринге акша-хөреңгилер үндүрерин көвүдедиринче кыйгырыглар болгулаан.

Социал херегледерге үндүрер акшалаандырылганы чазактың саналдаанындан элээн улгаттырганш, сенат ол-ла үеде шериг-үлетпүр комплекизиниң салдарынга алыскаш, Пентагоннуң негелдезин бүрүнү-биле хандырган.

турары дээрге Совет эрге-чагырганың ачы-хавыязы деп ханы утканы ындыг кижилер канчап чер ле бодавазыл? Бо талазы-биле ылаңгыя коммунистер, комсомолчулар, Советтерниң депутаттары чон ортузунга чогуур тайылбыр ажылын кылза чогуур.

Районнар төптеринде, хоорайларда болгаш ажылчын суурларда чурттап турар албан-хаакчылар, ооң иштинде харын-даа чамдык удуртукчу харысалгалыг ажылдакчылар безин боттарының хууда малын чизе-даңзыга шуут киирбейн азы четчези-биле чизелетпейн колхозтар, совхозтарның малчыннарынга ажаап кадагалаттырар таварылгалар эвээш эвес. Бо талазы-биле чаңгыс-ла чижектен ап көрээли. Тес-Хем районда «Чодураа» колхозтуң кадарчызы Чаращ-оол район төвүнде албан-хаакчыларның хуузунда 104 баш малын колхозтуң малы-биле кады кадарып турар, оларның иштинде чүгле 30 баш мал чизеде кирген. Чижээ, школа ажылдакчызы В. Ш. Аяг-оол 2 баш инекти болгаш 10 баш шээр малды чизеге шуут даңзылатпаан, пенсионер Д. Д. Ондар 5 инектиң бирээзин, 14 баш шээр малдың 9-ун, суг ажыл-агый чериниң ажылдакчызы Б. Артык-оол 24 баш хойну чизелетпээннер. Районнуң кино четкизиниң начальниги Б. Б. Ширнен 2 инектиг болгаш 5 баш шээр малдыг. Шак ындыг чижектерни барык-ла районнар бүрүзүнден көргүзүп болур.

Хамаатыларның хемчээлден ажып турар хуузунда малын сайгарар чорукка Советтерниң күүскомнарының бо талазы-биле комиссиялары чогуур дузаны көргүзери чугула. Сайгарылгаларны мындыг аргалар-биле кылып чорударда, бирги ээлчегде күрүнеге садарын организастаар. «Скотопром» трестиниң тэлээлери кажан, каяа малды хүлээп алырының айтырыын шиитпирлээр херек; иин чүүлүнде, колхозтар болгаш совхозтар контрактация чурум ёзугаар садып ап болур; адактың соолунде, хуузунда малы чок кижилерге садарын организастаа чогуур. Мал садып алыры-биле колхозчуларга, совхозтар ажылдакчыларынга болгаш ажылчын, албан-хаакчыларга Күрүне банкызындан чээлини алырын чөпшээрээн. Херек кырында дыка хөй районнарда ажылдап, чурттап турар хамаатыларда мал чок өг-бүлелер эвээш эвес.

Министрлер Чөвүлелиниң доктаалын ёзугаар хамаатыларның хуузунда малын ниитиниң малындан аңгылаарын эрткен чылдың ноябрь 20-ге чедир доозар ужурлуг турда, барык-ла бүгү колхозтарда, совхозтарда бо ажыл кылдынмайн турар. Хамаатыларның хууда малын ниитиниң малы-биле кады тургузуп турар чорук колхоз, совхозтарга улуг каражаны чедирип турар. Ниитиниң малынга белеткээн мал чеминиң дыка хөйүн хууда малга берип турары кымга-даа билдингир. Чижээ, кышкы үеде ниитиниң малындан чудап өлген мал саны көвей боор турда, хамаатыларның хуузунда малы өлген таварылга чок боор турар. Өвүр, Эрзин, Тес-Хем районнарда элээн хөй кижилер хаван азырап турар, а ол районнар тараалан эвес болганда, хаванны колдуунда-ла ниитиниң малынга белеткээн комбикорм-биле чемгерип турары база-ла билдингир.

Ажылчы чоннар депутаттарының кодээ Советтери, совхозтарның болгаш колхозтарның удуртулгазы хуу малды ниитиниң малындан аңгылаар айтырыгны шудургузу-биле шиитпирлезе чогуур. Ол ажылды организастаарда элээн хөй айтырыглар база туруп кээр, оларны шын шиитпирлээри чугула.

Эрткен чылдың декабрьның 1-ге чедир хамаатыларның хуузунда турар чылгы малын долузу-биле даңзылааш, оларны паспорттаарын доозар дугайында чер-чер Советтериниң күүскомнарынга, Кодээ ажыл-агый министерствозунга, «Скотопром» трестке Министрлер Чөвүлели даскан турган, а херек кырында бо ажыл база-ла кылдынмайн турар.

Хамаатыларның хуузунда малының хемчээлиниң болгаш хууда малды ниитиниң малындан аңгылаарының дугайында республиканың Министрлер Чөвүлелиниң доктаалын канчаар боттандырып турар дугайында бижимел информацияларны кодээ, суур, хоорай Советтериниң күүскомнары ай санында-ла район Советтериниң күүскомнарынче, а районнар болгаш Кызыл хоорай комиссиялары, райкүүскомнар, Кызыл хоорküүском республика комиссиязынга квартал санында киирип турарын доктааткан.

С. КРАСНЫЙ,
республика комиссиязының даргазы.

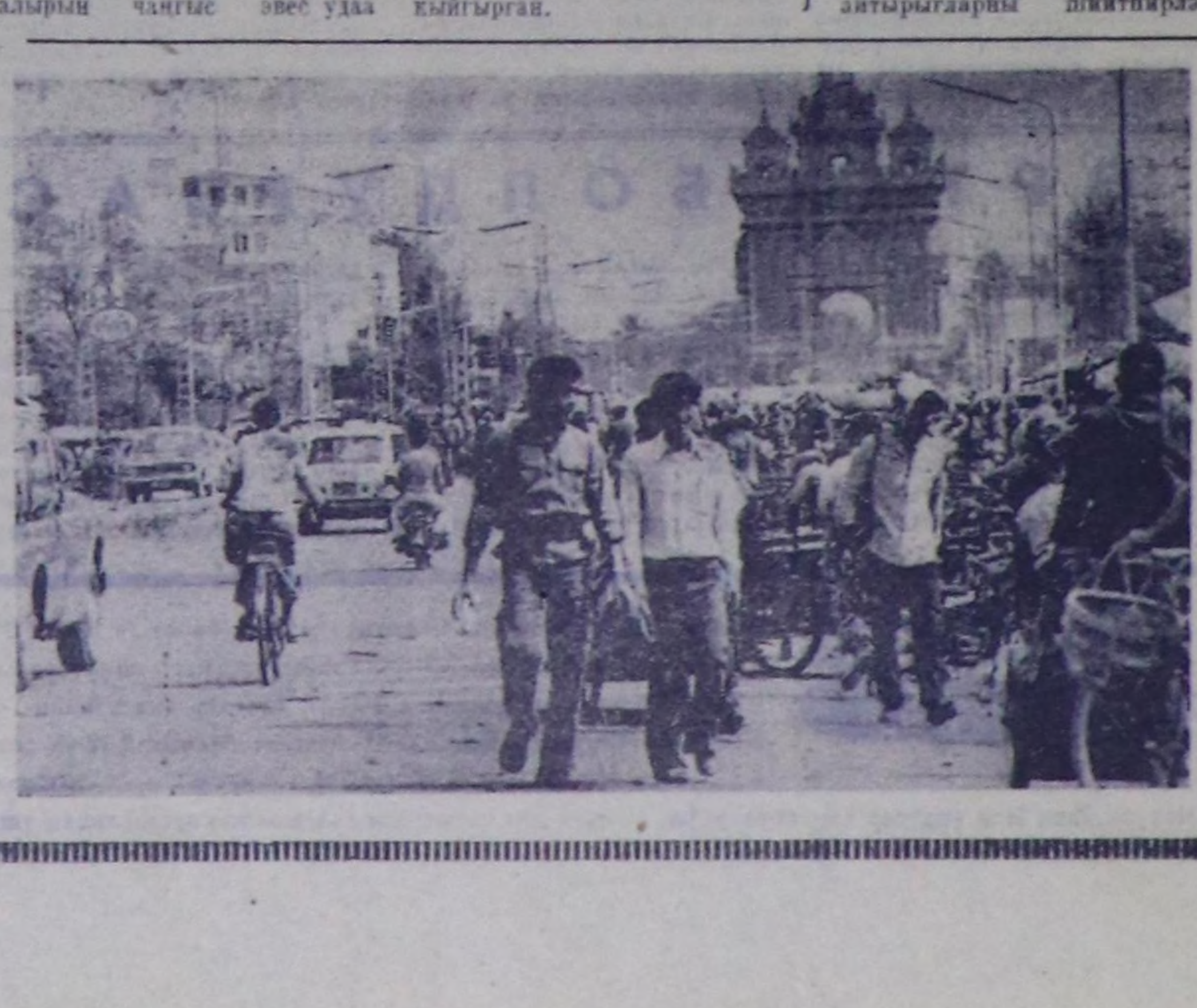

Республиканга улусчу-демократтыг тургузугну тургусканы-биле холбаштыр Лаоска революция бүрүн болгаш бузурелдиг тиилелгени чедип алган.

Чурттуң найысылалында болгаш өске-даа хоорайларында транспорттуң, садыгларның, коммунал-хандырылга бүдүрүлгелериниң ажылын ам таарыштырып чоруп турар.

ЧУРУКТА: чурттуң найысылалы Вьентьянның рынокталарының бирээзиниң чанында.

(СЭТА-ның фотохрониказы).

Школа, хөй-нииты, ада-ие

БАЙДАЛ МЫНДЫГ

Аксы-Барлык ортумак школазы—Барыын-Хемчик районда улуг школаларның бирээзи. Школаның бирги доозукчулары амыдыралдың делгем оруунче 1958 чылда аъттанган. Оон бээр ол школаны 600 чыгам оолдар, кыстар доозуп үнген. Школаның доозукчуларының хөй нуруузу улаштыр өөренип, тускай ортумак, дээди эртемни чедип алган башкылар, эмчилер, агрономнар, зоотехниктер, бедик мергежилдиг механизаторлар, ажылчыннар, тудугжулар боop, ажыл-агыйның аңгы-аңгы адырларында ажылдап турарынга школа чоргаарланыр. Сөөлгү ийи-үш чылдарның доозукчуларының сезен ажыг хуузу Ак-Довурактың даг-лүгү арыглаар фабриказында, оон тудугларында ажылдап турар. Чамдыызы амгы үениң нарын техниказын башкарып шыдаар мергежилдиг ажылчыннар болу бергилээн.

Бо өөредилге чылында школада 420 хире уруглар хаара туттунган. Оңгу класска 36 аныяктар доозуп үнер. Ооң мурнунда чылдарга бодаарга өөредилгениң шынары, ниити хуузу ыракта бедээн. Школада 14 класстар 100 хуу өөредилгелиг, 126 уруглар чүгле 4—5 демдектерге өөренип турар. Чыл төнчүзүнге чедир бо чурагайларны моон-даа өстүрер, класстарга өөреникчилер катап олуртпас дээш школа коллективи күженишкинниг ажылдап турар.

Школада ада-ие комитеди багай эвес ажылдап, хуралдарны өй-шаанда эрттирип, ада-иелерниң кичээлдерге олуржуруп органнзастап, кижизидилге темазынга беседаларны, шеф дузаламчызын органнзастап, өөреникчилерниң өөредилгезиниң байдалын көргүскен хуудустарны суурда агитквартиралар аайы-биле үндүрүп келген. Уругларның өөредилге-кижизидилгезинче үргүлчү сагыш салып, школа-биле быжыг харылзааны тудуп турар ада-иелер хөй. Орта хамаарыштыр чижектерни хөйнү кирип болур. С Сарыглар дөрт уругларыбиле кады арткан. Ие анаа торулбайн, могаг-шылаг чок ажылдап, школа-биле үргүлчү харылзажып турган, уругларын шуптузун төлептиг кижилер кылдыр өөредип, кижизидип алган. Улуг уруу школада повар, ийистери кайызы-даа дээди эртемниг башкылар, биче оглу даг-лүгү арыглаар фабрикада мактадыг ажылчын. Б. Хертек база-ла ындыг үлегерге таварышкан. Ол аданы чоп ам мактап чугаалажыр. Ийи уруу дээди эртемниг, оглу чолаачы, оон бичези Роза ам оңгу класста чүгле 4,5 демдектерлиг өөренип турар. Ындыг ада-иелерге Д. Дыртык, Х. Чечек, Б. Көпеек, Ч. Каракыс, С. Биче-оол, К. Олчатай С. Чап-Уруг болгаш өскелерни-даа хамаарыштырып болур. Оларның уругларының өөредилгези, чуруму, арыг-шевери, хөй-ниитичизи дыка эки.

Өг-бүлениң деткимчези чокка уруглар кижизидилгезиниң хөй талалыг айтырыгларын школа чааскаан шиитпирлээри берге. Бисти хомудадып турар чамдык кижилерниң аттарын маңаа адаары чугула. Хойжу Кужугет Мапзан-оолдуң оглу, ажылчын Саая Одай-оолдуң уруу 9, 10 класстарда өөренип турарлар. Оларның суурга чурум үреп турганы билдинген. Школаның талазындан хемчеглер ап, чугаалажырга-даа шоолуг дээш чок, а ада-иелери биле гура школага келбээннер. Кужугет Самбуунуң 7 класста оглу үргүлчү бага өөренир. Ада-иези каш удаа келдирип, сүмелеп келзе-даа, оолдуң өөредилгези экиживейн турар.

Школаның хаара тудуп турар девискээри улуг: Алаш, Ак, Хөндэлең, Бижиктиг-Хая... Чамдык кижилер школаның ырааң, хүн бүрү харылзаа тударының бергезин ажыглап, үстүкү класстарда өөренип турар уруглары чапа бээрге, школаже дедир эгитпээн. Хомушку Ууртак Хөнделеңниң хойжузу, боду мурнакчы дээш мактадып турар. Оон Макар деэр оглу 8 классты эртген чылын доосказ, аалында орар. Өөреникчини класс башкызы, школа директору үш удаа сүрүп барган. Эккелгеш хандырылгага кирип каарга-даа, катап каапкан. Хомушку Ууртактың Хөнделең 8 чыл школазында уруглары база үргүлчү чапаттаар, шак үзер.

Хөнделең суурда чурттап орар Хомушку Мандадиның 9-ку класска турган оглу база чангаш, өөренмейн барган. Башкылары үш удаа сүргеп, түңнел үнмээн. «Барлык» совхозтуң Бижиктиг-Хая салбырында хойжу Х. Болаттың оглу Борис маңаа 5 класстан эгелээш 9 класска чедир хандырылгага туруп, класстан классче шилчип келген. Ол шагда чангап. Чаңгыс-ла чыл болгаш, ортумак школа доозар ужурлуг оолдуң салым-чолу школаны дүүредип турар.

Бүгү-нииты өөредилгезиниң дугайында хоойлуну мындыг ынзылыг хажыдып, уругларының келир үезиниң дугайында сагыш салбас ада-иелерге шыңгыы харысалга көргүзер дугайында негелделерни школа баштаар чери Хөнделең, Барлык кожээ Советтеринге, райкүүскомга киирерге-даа, ол көңгүс түңнел чок арткан.

Кижи бодаарга, уругларын өөретпес ада-иелерге келдерел турбас, хемчегни арын-нүүр барымдаалавайн алыр болза эки.

А. ХЕРТЕК,
Аксы-Барлык ортумак школазының башкызы.

ГРУЗИЯНЫҢ ТАНЦЫЧЫЛАРЫ

Бо чылдың апрель, май айларында Ирландияга улусчу ниити ыры болгаш танцы уран чүүлүнүң делегей фестивалы база уран чүүлдүң чурттар аразының Мальтий фестивалы болур деп турар. Республиканың Культура министерствозунуң чанында грузин улустуң хореография-танцы студиязының сургуулдарындан тургускан грузин улустуң танцыларының ансамбли аңаа барып киржир. Ансамбльдиң программазында ССРЭ-ниң улустарының танцылары, классиктиг болгаш амгы үениң бал танцылары кирип турар.

Ол беш чыл хуусаалыг өөренир студияны ээзэн каш чыл мурнунда тургускан. Ону доосканнарны профессионалдыг танцы ансамбльдеринче, театрларже, филармонияларже чорудуп турар. Студияның уран чүүл удуртукчузу — ССРЭ-ниң улустуң артизи, ССРЭ-ниң Күрүне шаңналының эдилекчизи И. Сухишвили.

ЧУРУКТА: «Картули» деп грузин танцыны студия ансамблиниң артистериниң күүседип турары.

(СЭТА-ның фотохрониказы).

ЧАА ФИЛЬМ

«Ажыл-херектериң-биле бодуңнуң уран-мергежилиң көргүс, ажыл-херектен артык угаанныг сөстер чок болгай» деп, бурят улустуң үлегер чугаазы бар. Ону «Мосфильм» студиязының тургусканы «Үш хүннер» деп кинонуң эпиграфы кылдыр кирип ап болур турган. Режиссер А. Дашиевтиң ол кинозунуң көрүлдези Улан-Удэге болган

Кинода болуушкуннар амгы үеде Бурятияның колхозтарының бирээзинде болуп турар. Ооң маадырлары белен эвес ажыл-иштиң кижилери—хойжулар.

Кинода кол рольдарны Бурят АССР-ниң күрүнениң Хоца Намсараев аттыг шии театрының артистери Б. Вампилов биле С. Буджапов олар ойнаан.

(СЭТА-ның корр.).

РСФСР-ниң акша-бараан лотереязының ийиги үндүрүлгези

РСФСР-ниң акша-бараан лотереязының ийиги үндүрүлгезиниң аас-кежиктиг билеттериниң ээлеринге 5907 муң ойнаашкыннар таваржыр. Ол үндүрүлгениң тиражы апрель 24—25-те Курган хоорайга болур.

Кол ойнаашкыннарга «Жигули» ВАЗ-21011. «Москвич-412» болгаш «Запорожец» ЗАЗ-968 деп 165 автомобильдер таваржыр. «ИЖ-Юпитер-3» деп кожуглут мотоцикл баштадыр 440 мотоциклдер бар.

Россия Федерациязының саң-хөө министерствозундан СЭТА-ның корреспондентизинге дыңнатканы болза: ойнаашкында 110 пианинону, 220 телевизорну, 1045 эр, херээжен шактарны, 165 гитараны, 1815 соодукчуларны, 660 хевистерни киирген.

Лотереяның ойнаашкынының чурумун баштаар бараан ойнадып алган билеттерниң ээлери ооң өртээн акша-биле ап болур, оон аңгыда ийи дугаар үндүрүлгезинде 200, 100 рубльдиң акша ойнаашкыннары база киирген.

(СЭТА-ның корр.).

ТЕЛЕВИДЕНИЕ

АПРЕЛЬ 17-ДЕ

МОСКВАДАН

8.20—Уругларга фильм. «Кичээнгейлиг болуңар, язытымелегей бар!» Уран-чечен фильм.
9.40—«Эртенги музыка». Өңнүг мультфильм.
9.50—«Амытаннар делегейинде». Өңнүг.
10.50—11.00—Чапсар.
11.00—Медээлер.
11.10—«Рексти эгидицер». Өңнүг мультфильм.
11.30—«Эртенги почта». Музыкалыг өңнүг программа.
12.00—«Кадыкшыл». Эртемнепередилгелиг программа. Өңнүг.
12.30—«Амыдыралдың кол хуну». («Коммунистер»). Документалдыг өңнүг телефильм.
13.30—ССРЭ-ниң улустуң артизи Е. Н. Гоголева орус болгаш совет чогаалчыларының шүлүктерин болгаш проза чогаалдарын номчуур.
14.10—Уран чүүл мастерлериниң концерти.
15.10—«Чээрби тос чылдың чазы». Уран-чечен телефильмниң баштайгы көргүзүлгези. Рольдарын В. Золотухин, В. Васильева, Н. Варлей олар ойнаан.

КЫЗЫЛДАН

16.45—Телемедээлер (тускай үндүрүлгеэн).

МОСКВАДАН

16.55—«Субботниктиң хүн демдеглели».
17.05—«Үе». Информастыг программа.
17.35—«Чурукчулар дугайында». ССРЭ-ниң улустуң чурукчузу Н. Клычев. Өңнүг.
18.05—Самбо хурешке Европа чемпионады. Ленинградтан өңнүг дамчыдылга.
18.35—«Субботниктиң хүн демдеглели».
18.45—«Поэзия». Совет шүлүкчүлериниң шүлүктери. Өңнүг.
19.05—«Улуг симфония оркестриниң шагы». Өңнүг.
20.00—Медээлер.
20.15—«Амыдыралдың кол хуну». («Коммунистер»). Документалдыг өңнүг телефильм.
21.20—«Амытаннар делегейинде». Өңнүг.
22.20—22.30—Чапсар.
22.30—«Үе». Информастыг программа.
23.00—23.30—«Музыка чагы». «Орус романс». ССРЭ-ниң улустуң артизи Е. Образцова ырлаар. Өңнүг дамчыдылганы ССРЭ-ниң улустуң артизи Ю. Гуляев эрттирер.

ХҮНДҮТКЕЛДИГ ЭМЧИ

Таня Чамыяң шаандан тура Черби, Кара-Хаак ол ынчаар чурттап чораан Салчак Сарыг-оолдуң ортун кызы. Таня бичиизинден тура-ла топтуг-томаанныг, ажылгыр—кежээ кыс боор өзүп келген. Ол аваазының өг-бүле ажылынга дузалажырынга кончуг ынак чораан. Таня школачы чылдарында база-ла өөредилгеге сундулуун, тура-соруктуун көргүскен.

Школа доосказ Таня Чамыяң өске кандыг-даа бодал чок, медицина училищезинче кирип алган. Ол медицина училищезин чедиишкинниг доосказ, күш-ажылчы базымын бодунуң өскен-төрээн черинге эгелээн.

Оон бээр ам 26 чыл эрткен. 26 чыл иштинде кижилерниң кадыы дээш ол туржуп, шудургу ажылдап келген. Татьяна Сарыгларовна Черби суурда база бир хүндүткелдиг кижилерниң бирээзи. Ол Чербиниң кадыкшылга школазында уруглар эмчизи боор ажылдавышаан, суурнуң чурттакчы чонунга база практиктиг дузаны чедирип турар. Татьяна Сарыгларовна үр үениң иштинде чонунуң мурнунга ак сеткилдиг ажылдап келгеш кижилерниң хүндүткелин чаалап алган.

Т. Чамыяң бодунуң хамаарышкан ажылынга бердингген, школачыларның кадыкшылы дээш кызымаккай ажылдап келген, бичии уругларга эвилен-ээлдек, оларга ынак эмчи. Ол үргүлчү-ле янзы-бүрү аарыгларга удур эмнээшкиннерни чорудуп, тарыышкынны кылып, школаның, интернаттың, столовайның болгаш суурнуң өске-даа хөй-нииты черлерниң арыг-шевери база суурнуң чурттакчы чонунуң кадыы дээш хөй ажылдарны кылып чорудуп келген.

Т. Чамыяң херээженнер ортузунга ажылга үргүлчү киржип база Кызыл Крест ниитилелиниң ажылын доктаамал удуртуп келген. Ол бодунуң ажылынга бедик харысалгалыг база хөй-нииты ажылынга актывчи чоруу дээш каш-даа удаа өртектиг барааннар болгаш хүндүлел бижиктер-биле шаңнаткан. Моон-даа соңгаар чонунга баран боор, эки ажылдаарыңны күзедим, Татьяна Сарыгларовна!

Р. ОЧУР-ООЛ.

Өөреникчилерге — чаа паспорттар

Марттың сөөлгү хүннериниң бирээзинде Чыраа-Бажы ортумак школазының өөреникчилеринге Совет Эвилелиниң хамаатызының чаа паспортун тывысканы оларга үр-ле үе иштинде уттундурбас боор. Ол хүн школаның улуг залын плакаттар-биле шимээн, оларның аразында чаа совет паспорт. Улуг совет шүлүкчү В. Маяковскийниң шүлүүнден «Номчунар, адааргаңар, мен Совет Эвилелиниң хамаатызы мен!» дээн одуругларны алдын үжүктер-биле бижээн.

Школага ыңнап-ла ол хүн улуг байырлал болган: бо өөредилге чылында он класс доозар бежен оолдар, кыстарга Совет Эвилелиниң хамаатызының чаа паспортун тывыскан. Чаа паспорт тыпсырынга турасказтан ол хуралга келгеннерниң аразынга Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры хойжу Чола Дөпүр-оолович Монгуш, Ленин орденниг мурнакчы саанчы Хувискаал Сумбуева Хомушку болгаш совхоз бүдүрүлгезиниң өске-даа хоочуннары, мурнакчылары, Чөөн-Хемчик райкүүскомунуң иштики херектер килдизиниң ажылдакчылары, хөй ада-иелер болгаш төрелдер бар болган.

Школаның башкылары болгаш өөреникчилери база омак-сергек турганнар. Ол хүн паспорт алыр аас-кежиктиг болган өөреникчи оолдар болгаш кыстар шиник кылдыр кеттинген. аажок каткы-хөглүг турганнар. Чоң арбын чыылган, болчаан шак келген. Бижилер залды доллур олуруптар.

Паспорт тыпсырынга турасказтан хуралды Чыраа-Бажы ортумак школазының директору Кара-кыс Кожай-ооловна Ондар ажыткан. Чөөн-Хемчик райкүүскомунуң иштики херектер килдизиниң паспорт столунуң начальниги биче лейтенант Т. Тас-оол паспорт солулгазының ужур-утказын, паспортту эдилээриниң чурумун тайылбырлааш, чаа паспорт ап турарларның өөредилгезинге чедиишкиннерлиг, амыдыралга төлептиг болурун күзээн.

Музыка мактал аялгазын ойнап турда, өөреникчи оолдар, кыстарга чаа хевирниң паспорттарын тыпсып эгелээн. Баштайгы паспорттарны оңгу класстың эки өөредилгелиг өөреникчилери Никита Кара-Сал биле Марита Монгуш оларга тывыскан соонда, аныяк оолдар, кыстар диңмиттиг алыш часкап турда, чаа паспорттарны алгаш, сагыш-сеткили хайныгып, өөрүп турганнар.

Паспорт тыпсыры доозулган соонда Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры Ч. Д. Монгуш чаа хевирниң совет паспортун эң баштай ап турары-биле хол баштыр өөреникчи аныяктарга улуг назылыгларның өмүнээзинден изиг байыр чедиргеш, Совет Эвилелиниң хамаатызы деп бедик атты төлептиг эдилээрин чагып, өөредилгезин чедиишкинниг доосказ, дээди өөредилге черлеринге эки өөренип азы улус ажыл-агыйынга кызымак ажылдаарын күзээн.

Ол-ла хуралга чыылган чонга Чөөн-Хемчик райкүүскомунуң иштики херектер килдизиниң начальнигиниң оралакчызы С. Уртунай аныяк кижиниң аажы-чан кижизидилгезиниң дугайында солун беседа кылып берген. Кежээниң түннелинде районнуң милиция ажылдакчылары-биле школаның өөреникчилери чыылганнарга солун концерт көргүскен. Черле ынчаш Чөөн-Хемчик районнуң милиция ажылдакчылары-биле районнуң школа коллективтериниң аразында мындыг харылзаа быжыгып турар. Ол чорук өөреникчилерниң эрге-чурум кижизидилгезинге дузалыг.

У. ТАРЫЙ-ООЛ.

ОРГАНИЗАСТАП БОЛБАС БЕ?

Дружинниктер дугайында бижээн чамдык чүүлдерни солуннардан номчуп олурарга, магалыг. ында дружинник кижилер суурнуң иштинге корум-чурумну тургузуп, чоннуң амыр-дыжын камгалап турары өөрүнчүг болбайн канчаар. А бистиң Улуг-Хем районнуң Арыг-Үзүү суурда байдал кандыгыл? Аваа хүннерде эки-ле суур. Ынчаарга совхозтуң ажылчыннары аванс азы шалың алган хүнүнде коор болза, аъш-чем магазинниң чанында аъттыг, чадаг ээрик кижилерниң хөлзээни, бир-бир сактырга, улуг байыр-наадым болган чүве дег. А шала кежээ, караңгылай бээрге кудумчуларны өөрүкулу аъттыг кижилер шапкылажып, караңгы кудумчуларда чамдык ээрик кижилерниң үннери дыңналып кээр.

Суурда милицияның даянылга пунктузу, улусчу дружинаа штабы бар-даа болза, олар ынаар шоолуг сагыш салбас. Суурнуң клубунда дружинниктерниң даңзызы бар, а кылган ажылы билдинмес. Ындыг сула ажылдыг турда, корум-чурум үрекчилери көвүдеп турар.

Кожээ Совет күүскому болгаш суурда милицияның участок инспектору улусчу дружинага даянып алгаш, Арыг-Үзүүнге корум-чурумну сегиди. Дээштиг ажылдарны кылып чорулар өйү келген деп бодаар мен. Ол ышкаш дружинниктерниң ажылдаарынга таарымчалыг байдалды тургузуп, машина-балгатты тускайлап бээри күзенчиг.

Эрзин райкүүскомнуң ИХК-зы хөй-ниитиниң корум-чурумун үрээр чоруктуң санын кызырар сорулга-биле суурларже айда үштен эвээш эвес рейдилерни организастап турары № 73 «Шын» солунда бижээн-дир. Эрзин райкүүскомнуң ол эки эгелээшкинин деткип, бистиң Улуг-Хем райкүүскомунуң иштики херектер килдизи ажылды чүге ынчаар организастап болбазыл? СЭКП-ниң XXV съездизиниң кижи дугайында, ниитиниң корум-чурумун быжыглаарынче улуг сагыш салышкынын деткип, социалистиг нииты чуртталганың дүрүмнерин үреп турар кижилерни эрги шагның ол артыышкыннарындан адырып алыр ужурлуг болгай бис.

А. БОЙДУ.

ЛЕКЦИЯ

«Арагалаашкынның хоразы» деп темага лекцияны Шагаан-Арыг хоорайның чурттакчыларынга Улуг-Хем райкүүскомунуң иштики херектер килдизиниң начальнигиниң оралакчызы А. В. Байбаков номчаан. Лектор район иштинден алган чамдык чижектерни киирип турган, арагага суплуккан ийи-чаңгыс кижилерниң мораль талазы-биле саарларын амыдыралдан, ажылыштен хоорлу бээрин демдеглээн. Ол ышкаш ээзэдилерниң арага ижип кем-херек үүлгедип бээрин чылдагааннарын ол көргүзүп, арагалаашкын-биле демисел бүгү ниитиниң херээ дээрин чугаалаан.

Лекция соонда арагага хандыкшаан улуг-биче, эр, херээжен кижилерниң чаржынчыг амыдыралын көргүскен документалдыг кинижурналды болгаш «Өлүрүкчү дээш бурудаттырып тур» деп уран-чечен фильмни чыылганнарга көргүскен.

А. СЕРЕН.

Билдинмес бижикчи тывылбаза-даа

Парлаттынмаан чагааның изи-биле

Эрзинниң Бай-Даг суурда улусчу дружина, эш хуузунуң суду боттуу ажылдарны кылбайн турарының дугайында шугүмчүлээн чагааны номчуп танышкаш, редакцияның даалгазы-биле ук материалдың хыналдазын кылдым.

Чаңгыс темага хамаарыштыр редакцияже ийи чагаа бижээн автор тывылбады. Сайгарылгага киришкен эштер чагаада салдынган фамилия-биле атташ кижилерни база билбес болдулар. Бир-тээ хол үжүү тодаргай таныттынмас, адрези четче эвес болганда, тывызык тывар дээн эвес — ону аңаа ара кагташ, ажылышчи чугааже кирипттивис.

«Шын — күчүлүг, шынар — ачылыг» дижип аравыста чугаалажы бээр бис. Совет кижиниң шынчы арын-нүүрүнүң харысалгазы улуг, бедик. Четпестерни чалданыш чок сойгалап илередир, кем-буруулуг үүлгедиглерни карак ажыттап, чажырып болбас — амыдыралдың негелдези-даа ындыг, моральдыг мөзү-шынарның принциптери-даа ол болгай. Автор кижи айтырыгны шын тургускаш, ону эчизинге чедир шиитпирлешпейн, анаа-ла хажызынга хайгааракчы апаарга. бис ол хамаатыны чогум кандыг кижи деп билир бис? Четпестерге удур туржуп шыдавас кижи дээр бис.

Билдинмес авторнуң бижээн ийи чагаазы-биле Бай-Даг кожээ Совединиң күүскомунуң даргазы Г. Тойбаа ында херээженнер чөвүлелиниң даргазы Т. Даргый-оол, колхозта партком секретары К. Куулар танышкаш, айыттынган чамдык четпестерниң шынныын бадыткавышаан, авторнуң бодунга хамаарыштыр сагыш-сеткилиниң хөлзээшкинин илереткен шынныг сөстеринге бодум хуумда каттыжыксаап мен.

Бо-ла айтырыг талазы-биле ажылчы чоннар депутаттарының Эрзин район Совединиң күүскомунуң даргазы Н. Тыртык-Караның хүлээп алыышкынынга ийи катап кирген мен. Наталья Борисовнаның чугаазы-биле алырга, Бай-Даг суур корум-чурум үрекчилеринге, арагачыларга удур чамдык хемчеглерни ап келген. Ниитиниң корум-чуруму көскүзү-биле экижип орарын ук районнуң ИХК-ниң начальнигиниң оралакчызы А. Кызыл-оол база бадыткаар болган.

Бай-Даг кожээ Совединиң күүскому (даргазы Г. Тойбаа), колхоз баштаар чери (даргазы В. Хемер-оол) суурда шөш-содааның өөскүдүкчүлериниң аттарын билип турза-даа, оларны чажырып, хөйнүң мурнунга илередип, чугаалашпайн турар деп билдинмес авторнуң чагаазында айыткан. Шынында, Бай-Даг кожээ Советтиң күүскомунуң даргазы Г. Тойбаа онаашкан ажылынга сеткилиниң хапызындан бүрүн бердинген, хамаатыларның амыдырал, ажыл-херээн хандыр өөренип, билип алырынга сундулуг, кижилерниң нииты хоңнун эки билир, негелде-хомудалдарга дыңнангыр, ие сеткили-биле сагыш човаар кандыг-даа айтырыгны дорт, долу шиитпирлеп чаңгыккан, чонунга хүндүткелдиг, төлептиг коммунистерниң бирээзи деп санаттырып турар.

Бай-Даг кожээ Совединиң күүскому совет кижиниң моральдыг мөзү-шынарын бужартадып турар үүлгедиглерге удур кижизидилге ажылының янзы-бүрү хевирлериң, аргаларын ажыглап турар. Ол хирезинде бо бүгүнү билдинмес бижикчи хөлүн эртир хөөредип, «арагачыларга, корум-чурум үрекчилеринге удур кандыг-даа ажыл чорутпайн турар» деп бижээн.

Парлаттынмаан чагааны хынаан соонда, Бай-Даг кожээ Совединиң күүскомунуң даргазы Г. Тойбаа дараазында харыыны редакцияга берген.

«ШЫН» солуннуң редакциязынга.

«Хемчээн алыр үе келген» деп авторну билдинмес шугүмчүлеңдиг материал-биле танышкаш, сайгарылгазын кылган бис. Бистиң Бай-Даг кожээ Совединиң девискээринде хөй-ниитиниң корум-чурумунуң талазы-биле бижээн чүүлдерниң чамдыызы шынныг болган. Чамдык хамаатыларның хууда херектерин хамаарышкан коллективинге хөй-ниитиниң киржилгези-биле чугаалажып. чогуур хемчеглерни алган. 1975—1976 чылдардан эгелеп, корум-чурум үрээн кижилер-биле чугаалашкан соон дарый, оларның хоңнун үжүүн бижиткеп тускай демдеглел кыдыраажын ажыткан. хүн бүрүнүң кичээнгейин күштелдирген. Ындыг-даа болза улусчу дружинаның, эш хуу судунуң ажылында четпестер бар. Сөөлгү үеде улусчу дружина даргазы өске ажылче шилчээни-биле ажыл сулараан. Эш хуу судунуң ажылы чавыс деңнелге турганы шын. Бо четпестерни чайладыры-биле хемчегни алган».

Билдинмес бижикчи тывылбаза-даа шугүмчүлеңдиг чагааның изи-биле кожээ Советтиң күүскому. партком, колхоз баштаар чери-биле кады Бай-Дагның үлегерлиг корум-чурумнуг суур болдурар дээш шиитпирниг хүлээп алган. Маңаа бодунуң төлептиг үлүг-хуузун, идепкейлиг киржилгезин бир-ле дугаарында улусчу дружина, эш хуу суду, депутаттар бөлүктери ойнаар дээрзинге бүзүрел улуг.

Д. САЛЧАК,
«Шынның» тускай корр.

ӨРТТҮ БОЛДУРБАС ДЭЭШ

Час-даа келген, хүннүң караа чылзан, дамырактар чаржып бадып, чанган куштар ээп келген. Чылыг салгын ыяштарның бүрүлерин сылдырадыр дагжадып, кышкы харның изин безин арттырбайн кургады хадып каапкан.

Мындыг үеде арга-арыг иштинге аян-чорук кылып чоруурга магалыы, тааланчыы кончуг. Частың тынызы базым санында билдинип келир.

Ындыг-даа болза бойдустуң каастангазы, долгандыр турар өртемчейивистиң байлаа—арга-арыгта часкы үеде өрт болу берип болур. Ол халапты чайладырының талазы-биле аңаа хамаарышкан ужудукчулар элээн ажылдарны кылып чорутткан.

Кышкы үеде чорутткан шенелделер үезинде хөй-хөй десантылар парашюттан халыыр нормазын «эки» болгаш «кончуг эки» демдектерге дужаап, аргага өрт айыылы болган үеде оон-биле демисежиринге белениң көргүскеп. Амгы үеде олар хүүректер, балдылардан эгелээш, өрт өжүреринге херегзээр янзы-бүрү херекселдерни белеткеп турарлар.

Өрт үне берген таварылгаларда ону дүрген өжүрер болза, эки-ле харын. А ол өрт шуут болбас болза улам эки. Ылангыя Тожунуң арга-арыының 53 хуузун пөштер хөме алган болгай. А сөөлгү чылдарда ол черлер өрттүң халавынга болган чок-ла таваржып, когаралга алзып келген.

Ынчангаш. арга-арыг иштинге от-биле оваарымчалыг болуру кажан-даа артык эвес.

М. АХМЕТЗЯНОВ,
арга-арыг камгалаар авиазвенонуң диспетчери.

Агаар

Бөгүн республикага бүргеп, аязыр, чамдык черлерге биче чаар. Барыын чүк угланыышкынныг хаттың дүргени секундада 7—12 метр. Агаарның температуразы даглыг черлерге 2—7. өске артканнарынга—9—14 градус чылыг.

Кызылга шокар булуттаар, чагбас. Барыын чүк угланыышкынныг хаттың дүргени секундада 3—7 метр. Агаарның температуразы 10—12 градус чылыг.

Редакторнуң оралакчызы **М. Н. СМИРНОВА.**

КИНО

АПРЕЛЬ 17-ДЕ

«НАЙЫРАЛ»: **«Ээн ховуда, шыргай аргаларда»** (2 сериялыг) 9.25, 12.20, 15.15, 18.10 21.00 шактарда.
«ПИОНЕР»: **«Пар херегжеттиниш турар»**. 9.20, 10.50, 14.10, 15.40, 17.10, **«Селгүүстээр кыс»** 17.20, 19.00, **«Зузудан оваартыш»** (2 сериялыг) 20.30 шактарда.
«КАА-ХЕМ»: **«Кызыл яблоко»** 15.00. 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.
«ВОСТОК»: **«Келир үе дугайында сактыышкын»** 15.00, **«Кыска шөлээ»** 16.50, 20.30, **«Дедир эгиттинмес»** 18.40 шакта.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: ИНДЕКС 667000
Кызыл. Щетинкина-Кравченко кудумчузу бажын № 3 ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторнуң 2-24-63, редакторнуң оралакчыларының 2-35-24. 2-31-75, пропаганда килдизиниң 2-31-75, харысалгалыг секретарьның 2-23-54, партийжи амыдырал килдизиниң 2-37-13, культура килдизиниң 2-23-54, кожээ ажыл-агый килдизиниң 2-21-47, үлетүр килдизиниң 2-22-64, чагаа килдизиниң 2-41-27, информация база совет тургузут килдистериниң 2-20-60, корректорларының 2-27-41, бухгалтерияның 2-12-45, солун келбейн баргаңда 2-32-75 телефонче долгаар.
Тираж 17116 ЧАГЫГ № 1310.
СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР
Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садыының талазы-биле эргелелиниң типографиязы. (Кызыл, Щетинкина-Кравченко кудумчузу, бажын № 1). ТС—00340.